

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

Význam metanoiy pro sociální a pastorační praxi

Jana Kerepecká

Katedra: Teologie a filozofie

Vedoucí práce: Ing. René Milfait, Dr., Th.D.

Studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Pastorační a sociální práce

Praha 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem „*Význam metanoi* *pro sociální a pastorační praxi*“ napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna pro účely výzkumu a soukromého studia.

V Praze dne 27. 5. 2013

.....

Jana Kerepecká

Bibliografická citace

Význam metanoiy pro sociální a pastorační praxi [rukopis] : bakalářská práce / Jana Kerepecká; vedoucí práce: Ing. René Milfait, Dr., Th.D. -- Praha. 2013. – 93 s.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá pojmem metanoia, který lze nahradit známějším výrazem obrácení. Jde o rozhodnutí se pro radikální změnu života, která se týká celé osobnosti člověka a vede ho k proměně a k nové orientaci hodnot a měřítek. Jde tedy nejen o odvrácení se od dosavadního způsobu života a obrácení se k Bohu. Jedná se o stálou, pokračující osobní odpověď člověka na Boží pozvání k jeho společenství a aktuálnímu naplňování výzev.

Cílem práce je popsat proces obrácení a dát ho do kontextu se sociální a pastorační praxí, respektive jejich vybraných oblastí.

Práce se věnuje podstatě obrácení, a co obrácení přináší. Dále jsou rozebrány některé příběhy biblických postav ze Starého i z Nového zákona, na kterých je dobře zachycen proces metanoiy a její aspekty a konečně se další část věnuje významu metanoiy pro pastorační a sociální praxi. Ukazuje se nám, že právě zde má své místo.

Klíčová slova

Metanoia, obrácení, sociální práce, pastorační práce, pokání

Summary

This bachelor thesis deals with the term metanoia, which can be replaced by the more familiar term conversion. It is a decision for a radical change of life, which involves the whole person and leads to transformation and new orientation of values and standards. It is about turning away from the current way of life and turning to God. This is a personal response to God's invitation to his fellowship.

The aim of this thesis is to describe the process of conversion and put it into the context of selected areas of social and pastoral practice.

The first part deals with the essence of conversion and the question what conversion brings. In the second part, some of the stories of biblical figures from the Old and New Testament are analysed. The process of metanoia and its aspects are well captured in this stories. Finally, the third and the fourth parts are devoted to the meaning of metanoia for pastoral and social practice. It is shown that just here metanoia has its place.

Keywords

Metanoia, conversion, social work, pastoral work

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat mému vedoucímu práce ThLic. Ing. Renému Milfaitovi, Th.D., který se mi po celou dobu ochotně a trpělivě věnoval a také mu děkuji za jeho rady a připomínky.

Ráda bych poděkovala mé rodině, přátelům a blízkým, kteří mě podporovali, povzbuzovali a ochotně mi pomáhali s opravami chyb v mé práci. Děkuji Bohu, že mi dodával sílu v krizových chvílích mého psaní a že mi pomohl si mnohé uvědomit.

Obsah

Úvod	9
1 Obrácení, životní prostor křesťanského života	10
1.1 Pojem obrácení (metanoia).....	12
1.2 Obrácení - pokání	13
1.3 Obrácení – podmínka vykoupení	14
1.4 Metanoia jako následování Krista	15
1.4.1 Vztah s Ježíšem	15
1.4.2 Příklad učedníků	16
1.5 Tajemství návratu	18
1.5.1 Obrácení přináší svobodu	19
1.5.2 Návrat k Hospodinu ve Starém zákoně	20
1.6 Aspekty obrácení.....	21
1.7 Shrnutí 1. kapitoly	23
2 Příběhy obrácení v Bibli	25
2.1 Starý zákon.....	26
2.1.1 Abraham	26
2.1.2 Jonáš	29
2.1.3 Malé shrnutí.....	35
2.2 Nový zákon	36
2.2.1 Uzdravení slepého od narození.....	37
2.2.2 Marie Magdalská	39
2.2.3 Obrácení apoštola Tomáše.....	42
2.2.4 Pavlovo obrácení	43
2.2.5 Uzdravení posedlého v Gerase	46
2.2.6 Obrácení o Letnicích	49

2.2.7	Mučedník Štěpán	52
2.2.8	Malé shrnutí	54
3	Význam metanoi y pro pastorační praxi	58
3.1	Pojem pastorage	59
3.1.1	Teorie trojího úřadu Krista	59
3.2	Prvky církve	60
3.2.1	Bohoslužebné jednání - liturgie („dílo lidu“)	61
3.2.2	Svědectví Bohu - martyria	61
3.2.3	Společenství – koinónia	61
3.2.4	Služba potřebným – diakonia	62
3.3	Dynamika křtu	62
3.4	Svátost smíření	63
3.4.1	Opravdová lítost (Petr X Jidáš)	65
3.5	Duchovní doprovázení	68
3.6	Cesty náboženské víry	69
3.7	Malé shrnutí	72
4	Význam metanoi y pro sociální práci	74
4.1	Vymezení pojmu sociální práce	75
4.2	Východiska metanoi y pro sociální práci	76
4.3	Láska k druhým	78
4.4	Změna struktur	80
4.5	Dvanáctikrokový program	81
	Závěr	85
	Seznam literatury	90

Úvod

Pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala téma „*Význam metanoie pro sociální a pastorační praxi*“. Pojem metanoie lze nahradit známějším výrazem obrácení, se kterým se mnoho lidí může setkat, zvláště pak v křesťanských kruzích. Je to pojem, který zvláště křesťané, velmi dobře znají. Ale co se skutečně děje s člověkem, který se obrátil? Jak k tomuto obrácení dojde? Jaké to má důsledky a co to pro „obráceného člověka“ a pro ostatní lidi, kteří se s ním setkávají, znamená? Tyto otázky mě dovedly k tomu, proč jsem se rozhodla pro uvedené téma.

Chtěla bych se zabývat metanoiou v kontextu sociální a pastorační praxe právě proto, že studuji sociální školu a také mé budoucí povolání bude zaměřeno na tuto oblast. Myslím, že každý člověk, který pracuje s lidmi v sociální či pastorační oblasti by měl mít povědomí o metanoie a významu pro daného člověka. Že má obsah tohoto pojmu a skutečnosti význam pro obě tyto oblasti práce. Toto je tedy moje teze.

Cílem mé práce je popsat proces obrácení a dát ho do kontextu se sociální a pastorační praxí, respektive jejich vybraných oblastí. Pro dosažení mého vytyčeného cíle budu postupovat následujícími kroky.

Nejdříve definuji a představím pojem metanoie a její význam a uvedu některá Biblická svědectví, podle kterých se interpretuje. Poté uvedu biblické příběhy ze Starého i z Nového zákona, na nichž ukážu proces obrácení, který aplikuji do našeho života. A konečně se budu zabývat významem metanoie pro pastorační a sociální praxi. Budu se věnovat tomu, jak se v těchto dvou oblastech projevuje.

1 Obrácení, životní prostor křesťanského života

„Toto praví Hospodin: „Stůjte na cestách a vyhlížejte, ptejte se na stezky věčnosti: Kde je ta dobrá cesta? Vydejte se po ní a vaše duše naleznou klid“ (Jer 6, 16)

Podle těchto slov máme hledat dobrou cestu a dát se po ní, abychom našli klid. Tato cesta by nás měla dovést k věčnosti. Ale jak ji poznáme? Co je tou dobrou cestou, kterou máme hledat a po které máme jít?

Není lepší cesta než ta, která nám přináší život. Ježíš říká: *„Já jsem ta cesta, pravda i život. Nikdo nepřichází k Otci než skrze mne“ (J 14, 6)*. Ježíš je tedy tou cestou, kterou se máme vydat a která nám přinese život. Pokud známe Ježíše, známe i dobrou cestu, která vede k věčnosti. To je podstatou obrácení. Znat Ježíše a věřit tomu, že on je „cesta, pravda i život.“ Nechat se ozářit světlem jeho lásky, která nás neustále proměňuje.

Aby se člověk stal skutečným křesťanem, je nutné, aby se obrátil a přijal tento nový, nabízející se život do svého srdce. Pokud je člověk „pouze“ pokřtěný a nepřijal onen nový způsob života, nelze ho považovat za křesťana. Křest je vstupní branou, nikoliv však konečnou.

Nejedná se jen o ten jednorázový okamžik, kdy člověka zasáhlo Ježíšovo povolání, které ho změní. Život každého křesťana by měl být neustále proměňován. Člověk by měl tuto změnu vnímat každý den a v každé situaci.

Celá tato kapitola se věnuje podstatě obrácení, a co obrácení přináší. Na začátku se podíváme, jak je obrácení neboli metanoia popisována v některých knihách a na základě jakých biblických svědectví se vysvětluje.

S pojmem obrácení také souvisí pojem pokání, proto se i o něm budu zmiňovat. Někdy se metanoia nahrazuje pojmem pokání a někdy se o něm mluví spíše jako o prostředku k obrácení.

Podíváme se na některé proroky, kteří o obrácení mluví, zejména v souvislosti s podmínkou vykoupení. Bůh nabízí spásu všem. Je na každém, zda ji přijme či odmítne. Zda se vzdá svého dosavadního způsobu života či bude dál žít podle svého.

Ježíš nás vybízí k následování. Ale co to znamená? Co znamená doopravdy následovat Ježíše? Apoštolové všeho nechali a šli za ním. Je to všechno, co po nás Ježíš chce? V této kapitole se dozvíme, co znamená opravdu Ježíše následovat.

Budeme se rovněž zabývat tématem návratu k Hospodinu poté, co člověk od Boha odešel. Vychází se ze starozákonní tradice, kdy je návrat k Bohu představován jako zasnuby, jako návrat k původnímu vztahu. Mluví se o Izraeli, který se od Hospodina vzdálil, ale zpět se k němu vrací a navazuje nový vztah.

1.1 Pojem obrácení (metanoia)

V Biblickém slovníku podle Adolfa Novotného je obrácení v náboženském smyslu všechno to, co pokládá Starý zákon za osobní odpověď člověka na Boží pozvání k jeho společenství. Patří sem vyznání a odpuštění hříchů, hledání Boha, mít srdce upřené na Boha, přestat dělat zlé věci a začít dělat ty dobré a poslouchat. Jednoduše to znamená obmýt své srdce. Tato slova vyjadřují niternou potřebu odpuštění toho, kdo ho hledá.¹

Všechny uvedené výrazy obsahují hebrejský výraz *šüb* (obrácení, vrácení). Jedná se o syna, který se vzbouřil proti svému otci, odešel od něho a po čase si uvědomí svou touhu opět s ním sdílet svůj život a vrací se k němu (*srov. L 15, 11-32*). Jde tedy o odvrácení se od dosavadního způsobu či směru života a obrácení se k Bohu.²

Antonio Donghi v knize *Hle, všechno tvořím nové*, popisuje obrácení jako rozhodnutí pro radikální změnu života. Týká se celé osobnosti člověka a vede ho k proměně, skrze niž se šíří proces spásy. Donghi mluví o tom, že člověk zakouší ve svém nitru hřích, proto je veden k tomu, aby se obrátil ve svém nitru.³ Nejde však jen o obrácení ve svém nitru, ale jde o změnu celého života člověka, jak je poznamenáno v Biblickém slovníku.⁴ Tyto skutečnosti a zkušenosti budeme sledovat i v následujících řádcích.

¹ Adolf Novotný, str. 527

² Adolf Novotný, str. 527

³ Antonio Donghi, str. 61

⁴ Adolf Novotný, str. 528

1.2 Obrácení - pokání

Hebrejský výraz *šūb* je překládán řeckým výrazem *metanoia*, který se dá tlumočit také pojmem pokání. Nejde tu však jen o vnitřní duchovní změnu, změnu smýšlení, ale jde o změnu či obrat v celém životě člověka. Jde o odvrát od všeho, co člověka brzdí na cestě k Bohu. Jde o obrat, který se týká celého člověka a jeho jednání, nejen o obrat jeho nitra.⁵

Metanoia se vysvětluje na základě některých biblických svědectví, kdy se nitro člověka převrátí a obrátí k Bohu.⁶ V Matoušově evangeliu se píše: „*Je psáno u proroka Izaiáše: ‚Hle, já posílám posla před tvou tvář, aby ti připravil cestu. Hlas volajícího na poušti: Připravte cestu Páně, vyrovnejte mu stezky!‘ To se stalo, když Jan Křtitel vystoupil na poušti a kázal: ‚Čiňte pokání a dejte se pokřtít na odpuštění hříchů.‘ Celá judská krajina i všichni z Jeruzaléma vycházeli k němu, vyznávali své hříchy a dávali se od něho křtít v řece Jordánu.*“ (Mk1, 2-6). Jak je patrné z tohoto Biblického úryvku jedná se o pravou lítost, o skutečné obrácení se k Otci. Tedy s pojmem *metanoia* neboli obrácení souvisí také pojem *pokání*, který je podle Biblického slovníku charakterizován jako změna smýšlení, cítění a lítosti nad vykonaným hříchem, což způsobuje proměnu celého života a přijetí nových norem, odvrácení se od hříchu a obrat k Bohu. Pokání je také spojeno s předsevzetím člověka dále nehřešit. Nezbytná je pravdivost pokání a pravá lítost, která má člověka stále více přibližovat ke Kristu.⁷

Autor knihy *Hle, všechno tvořím nové*, se zmiňuje, že lítost nad hříchem se děje v srdci a ve svědomí člověka a vede k otevřenosti vůči Bohu.⁸

⁵ Adolf Novotný, str. 528

⁶ René Milfait, *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*, str. 258

⁷ Adolf Novotný, str. 666

⁸ Antonio Donghi, str. 69

Ve skutečích je psáno: „*Proto činite pokání a obraťte se, aby byly smazány vaše hříchy*“ (Sk 3, 19). To znamená, že je potřeba skutečně a pravdivě vyznat své hříchy, což je důležitým krokem k obrácení. Pak teprve naše hříchy budou smazány.

Obrácení by se mělo projevovat jako osobní i společenská událost. V tom lze vidět význam svátosti smíření, jako veřejné formy obnovení obrácení spojené s vyznáním hříchů, se kterou souvisí i konkrétní podoby pokání, jako je například půst či modlitba.⁹

1.3 Obrácení – podmínka vykoupení

Tohoto výrazu rádi užívali proroci a to zejména Ozeáš a Jeremiáš, kterým byla zjevená Boží láska jako záchranná a spasitelná Boží moc tvořící nové srdce. Vědomí Boží lásky vedlo k hlubšímu poznání hříchů a k nutnosti naprostého životního obratu. Hlavním úkolem proroků je podle Jeremiáše výzva k rozhodnutí se pro Boha. Toto rozhodnutí je však možné pouze skrze Boží slitování a stvořením nového srdce. U tzv. druhého Izaiáše je obrácení k Hospodinu odpovědí na Boží vykoupení.¹⁰

Obrácení není podmínkou spásy, protože spása je nepodmíněným Božím darem. Hans Buob také ve svých přednáškách říká, že člověk nedosáhne obrácení svou vlastní silou, ale vždy to je Boží milost. Říká, že všechno je Boží milost.¹¹ To vnímám jako velikou pravdu. Kde bychom byli bez této neuvěřitelné a často nám i nepochopitelné Boží milosti?

Spása však není možná, aniž by člověk svobodně a vědomě tuto Boží milost nepřijal. Jde jak o Boží rozhodnutí, tak i o přijetí ze strany člověka. Předpokladem každého obrácení je také úžas. Nechat se okouzlit Bohem a

⁹ Antonio Donghi, str. 70

¹⁰ Adolf Novotný, str. 528

¹¹ Hans Buob, str. 82

dovolit Ježíši, aby náš život projasnil světlem, které nám přináší. Tak můžeme dojít vykoupení.¹²

1.4 Metanoia jako následování Krista

Základem obrácení je přijmout do svého středu Ježíše Krista. Přijmout jeho kříž, který znamená lásku, poslušnost, oběť a nový život. Díky Kristovu kříži máme možnost věčného života. Ježíš zjevuje na kříži svoji identitu a právě jeho kříž mu dává moc k sobě přitáhnout všechny lidi, aby s ním sdíleli svůj život a nabídli jim svou spásu. Právě v tomto tajemství je každý zván k neustálému obrácení.¹³ Ježíš sám říká: „*A já, až budu vyvýšen ze země, přitáhnu všechny k sobě*“ (J 12, 32).

1.4.1 Vztah s Ježíšem

Obrácení se musí týkat celého života a musí být opravdové a pravdivé. Víra v Ježíše Krista a obrácení je vlastně totéž. Člověk nemůže věřit, pokud se skutečně neobrátí. Je nezbytné, abychom byli ochotni neustále měnit náš život. Nejde jen o ten jednorázový a zlomový okamžik v našem životě, kdy se rozhodneme obrátit náš život k Ježíši Kristu a pak to považovat za „vyřízené“. Je nutné znovu a znovu se pro Ježíše rozhodovat.

V obrácení nejde v první řadě o změnu chování, postojů, ale jde především o vzájemný vztah s Ježíšem Kristem, o vzájemnou lásku, která nás spojuje a která nás mění. Z toho pak vyplývá i změna našeho chování. Tato láska začne měnit celý náš život a my se začneme dívat na svět jakoby jinými očima.

Ježíš prochází kolem nás a volá. Naším úkolem je mu odpovědět a učít se poznávat jeho cestu. K Ježíši přichází pouze ten, kdo skrze poslušnost

¹² Antonio Donghi, str. 60

¹³ Antonio Donghi, str. 62

Bohu a skrze působení Ducha svatého poznal v Ježíši Syna Božího.¹⁴ Je důležité vyslovit své „ano“ k Božím plánu stejně tak, jako to udělala Marie, která v celé své poslušnosti přijala Boží slovo a souhlasila, aby se skrze ni uskutečnil Boží plán spásy. Ona poznala ve svém ještě nenarozeném synu Božího syna. My jsme vyzýváni také k vyslovení tohoto tzv. „Mariina fiat“ a dát se mu cele do rukou a přijmout jeho vůli. Hans Buob ve svých přednáškách mluví o tom, že právě vyslovení našeho svobodného „ano“ je v životě křesťana nejdůležitějším. Obrácení se nám nabízí ve křtu a je na nás, jestli ho přijmeme a jestli vyjádříme plný souhlas s jeho plánem.¹⁵

Pravé obrácení v nás vyvolává úžas a údiv nad Božím milosrdenstvím a jeho láskou. Člověk soustředí svůj duchovní zrak na ukřižovaného Krista a nechává se pohltit tímto nádherným tajemstvím.¹⁶

1.4.2 Příklad učedníků

Ježíš vybízí své učedníky, aby nechali všeho a šli za ním. Také nás Ježíš vybízí k jeho následování. Abychom zanechali našeho dosavadního života a šli za ním. Nejedná se však o nějakou pohodlnou procházku s Ježíšem. Následovat Ježíše znamená nadchnout se jím, nasadit se pro něho a svěřit se mu do rukou. Následování znamená být připraven se všeho zříci. Slovy: „Následujte mě“ Ježíš povolává do společenství. Za Ježíšem nejdou jednotlivci, ale následuje ho celé společenství, proto je také obrácení věc celého společenství.¹⁷

Když Ježíš říká: „Pojďte a následujte mě“, zasahuje apoštoly osobně. Každého povolává zvlášť. V Matoušově evangeliu je toto povolání dobře vidět: „*O něco dále uviděl jiné dva bratry, Jakuba Zebedeova a jeho bratra Jana, jak*

¹⁴ Antonio Donghi, str. 64

¹⁵ Hans Buob, str. 89

¹⁶ Antonio Donghi, str. 64

¹⁷ Hans Buob, str. 77

na lodi se svým otcem Zebedeem spravují sítě; a povolal je. Ihned opustili loď i svého otce a šli za ním“ (Mt 4, 21-22). Neznají Ježíše, ale všeho nechají a jdou HNED za ním.¹⁸

Ježíš každého oslovuje osobně a chce, abychom byli schopni se pro něho všeho vzdát. Apoštolové to udělali. Nechali všeho a šli za ním. Je tu však jedna věc, kterou je třeba si uvědomit a která se může týkat také našeho života. Apoštolové sice všeho zanechali, ale ještě se mu plně neoddali. Zůstali se svými vlastními plány. Něco opustili, protože věřili, že získají něco lepšího. Začínají se přít o to, kdo bude po Ježíšově pravici a levici, hádají se o první místo. Petr tvrdil, že ho bude následovat, až na smrt a krátce na to, ho zapřel. To vše se stalo i přes všechno, co s Ježíšem zažili. Proto Ježíš svým učedníkům říká: *„Amen, pravím vám, jestliže se neobrátíte a nebudete jako děti, nevejdete do království nebeského“ (Mt 18, 3)*. Děti se vyznačují svou nevinností a důvěrou. Stejně tak chce, abychom i my mu důvěřovali s tou dětskou upřímností a pravdivostí a plně se mu oddali.

Petrovi Ježíš říká: *„Já jsem však za tebe prosil, aby tvá víra neselhala; a ty, až se obrátíš, buď posilou svým bratřím“ (L 22,32)*. To říká po tom, co ho Ježíš vyzval k následování a Petr všeho nechal, šel za ním a byl po jeho boku už dlouhý čas. Zde je tedy myšleno, až se **znovu** obrátí, pak bude schopný své bratry posilovat.¹⁹

Apoštolové byli na začátku Ježíšovým povoláním zasaženi a toužili s ním jít kamkoliv. Nebyli však zasaženi tak hluboko. Jejich odpověď nebyla konečná. Vše se definitivně rozhodlo až o letnicích, kdy na ně sestoupil Duch svatý. Od té doby se skutečně a plně ponořili celým svým životem a srdcem do Ježíšovy existence.²⁰

¹⁸ Hans Buob, str. 78

¹⁹ Hans Buob, str. 81

²⁰ Hans Buob, str. 81

Ježíšovo oslovení nás může zpočátku velice zasáhnout. Vzroste v nás touha jít s ním kamkoliv, dokonce se pro něho i všeho vzdát. Problém však nastává tehdy, když máme vlastní představu, jak by měl život po Ježíšově boku vypadat. Ptáme se Boha, co po nás vlastně chce. Chceme vědět dopředu, co nás čeká a na co se máme připravit. Nepatříme mu celí. Nechápeme některá Ježíšova počínání. Často se obracíme k Ježíši se slovy: „Pane, nešla tato situace vyřešit nějak jinak? Takto mi to moc nevyhovuje.“ Ježíš nechce, abychom zůstali jen u té první odpovědi na jeho povolání. Chce, abychom mu doopravdy patřili. Abychom mu odevzdali celý náš život. On nás nechce jen částečně, chce nás úplně. Proto stejně tak jako i Petr, také my se máme obrátit **znovu**.

1.5 Tajemství návratu

Obrácení znamená změnu smýšlení a proměnu celého srdce. Jde o jasné rozhodnutí nově nasměrovat svůj život a to konkrétně ke Kristu, odpoutat se od svých snů a plánů a zcela se dát do rukou Otce. Ježíš zve každého člověka k novému životu, zve nás, abychom se navrátili zpět k Bohu. Člověk mohl kdysi žít život v bezprostřední blízkosti s Bohem, ale vlivem prvního hříchu se od něho vzdálil. Ježíš Kristus nám však připravil cestu, která vede zpět k Bohu. Tímto spojením mezi námi a Bohem je Kristův kříž, proto se lze k Otci dostat jen skrze Ježíšův kříž.²¹

Obrácení je přechod od zatvřelosti srdce k moudrosti srdce. Poznává se to podle toho, zda je člověk schopný všechno v jeho životě vidět v Božím světle. Moudrost srdce znamená navrátit se ke Kristově lásce, milovat lidstvo a dívat se na něho srdcem Ježíše Krista. Jen v Kristově srdci můžeme získat tuto moudrost. Pravý Ježíšův učedník se raduje ze všeho, co mu Bůh přináší, z toho, že také on může obdarovávat své bližní.²²

²¹ Antonio Donghi, str. 65

²² Antonio Donghi, str. 71

Obrácení bude dovršeno až v konečném Kristově vítězství, jak je psáno v knize Zjevení: „*Vtom další anděl vyšel z chrámu a mocným hlasem zavolal na toho, který seděl na oblaku: „Pošli svůj srp a začni žeň, protože nastala hodina žně a úroda země dozrála.“ (Zj 14, 15).* Rozvíjí se však už nyní ve společném putování všech křesťanů.²³

1.5.1 Obrácení přináší svobodu

Obrácení nás vede do společenství s Bohem a to nám přináší svobodu, kterou Ježíš nabízí všem lidem skrze velikonoční tajemství. Díky Kristovu kříži jsme osvobozeni z moci hříchu a stáváme se tedy svobodnými, protože hřích nás už nesvazuje a nespoutává. Kristus je jediným, kdo nám může opravdovou svobodu poskytnout. Nádhernou starozákonní zkušeností se svobodou je vyvedení z Egypta. Bůh vyvádí svůj lid z otroctví hříchu do nového života. Obrácením tedy získává člověk svobodu, která se projevuje ve službě Pánu a společenství s Bohem i s bližními.²⁴

Každý hřích člověka spoutává a brání mu být svobodným. Základním hříchem člověka je, že neuznává Boha, chce si dělat vše po svém a řídí se pouze svými sny a vlastními touhami.²⁵ O tom jsem již mluvila v předchozí kapitole v souvislosti s Apoštoly, kteří sice všeho nechali a šli za Ježíšem, ale stále zůstávali se svými plány.

Bůh je schopný odpustit každý hřích, protože chce s každým člověkem vejít do blízkého společenství, ve kterém každý může poznat smysl života. On po tomto společenství s člověkem touží a je to jeho největším přáním. On nám toto odpuštění nabízí a je na každém zda ho přijme či odmítne.

²³ Antonio Donghi, str. 70

²⁴ Antonio Donghi, str. 75

²⁵ Antonio Donghi, str. 68

1.5.2 Návrat k Hospodinu ve Starém zákoně

Ve starozákonní tradici se vychází se z toho, že Izrael odešel od Hospodina a přiklonil se k modloslužbě. Proto Bůh přestává svůj lid chránit. Chce docílit toho, aby v něm opět vzrostla touha po společenství s ním.²⁶ U proroka Ozeáše je psáno: „*Když mi obětují dary, obětují maso, aby se najedli. Hospodin v nich nemá zalíbení. Však si připomene jejich nepravost a ztrestá je za jejich hříchy. Půjdou zpátky do Egypta*“ (Oz 8, 13). Tím se říká, že právě proto, že lid přestal Boha poslouchat a dal se na modloslužbu, tak je Bůh přestal chránit a dovoluje, aby byli odvezeni zpět to otroctví.

Návrat k Hospodinu bývá představován jako zásnuby, jako návrat k původnímu vztahu. U proroka Ozeáše se píše: „*V onen den, je výrok Hospodinův, budeš ke mně volat: „Můj muži,“ a nenazveš mě už: „Můj Baale. “ Odstráním z jejich úst jména baalů; jejich jména nebude už nikdo připomínat*“ (Oz 2, 18-19).²⁷

Izrael se opět k Bohu vrací a navazuje s ním nový vztah. Pro navázání tohoto nového vztahu a návratu k Hospodinu je důležité upřímné vyznání hříchu, poprosit Boha o odpuštění a zachovávat přikázání. Bůh miluje člověka tolik, že mu odpouští ještě dříve, než se obrátil. Tuto lásku nádherně vystihuje verš z 1. Janova listu: „*V tom je láska: ne že my jsme si zamilovali Boha, ale že on si zamiloval nás a poslal svého Syna jako oběť smíření za naše hříchy*“ (1 J 4, 10).²⁸

Izraelský lid se od Boha vzdálil a Bůh jej chce opět přivést k sobě. Proroci neřeší otázku návratu, jako lidské rozhodnutí, ale jako Boží přání. Hospodin dává nabídku k návratu z jeho ohromné lásky a dobroty, ne, že by si to lidé zasloužili. V lidských silách není návrat k Hospodinu možný, ale je mu

²⁶ Antonio Donghi, str. 65

²⁷ Antonio Donghi, str. 65

²⁸ Antonio Donghi, str. 65

umožněn, protože to Hospodin chce.²⁹ „*Jdi a provolej směrem k severu tato slova: Navrať se, izraelská odpadlice, je výrok Hospodinův, já se na vás neosopím, neboť jsem milosrdný, je výrok Hospodinův, nechovám hněv navěky*“ (Jer 3, 12).

Je důležité Hospodinu odpovědět přeměnou našeho života a vzdát se všeho, co by nám mohlo bránit k návratu do jeho přítomnosti. Stejně tak, jako v době exodu, také dnes Bůh přichází doprostřed svého lidu, aby s ním přebýval a vedl ho. Tam, kde je Bůh přítomný, tam vzniká svatý prostor,³⁰ proto i každý člověk by měl o tuto svatost usilovat. Jak je psáno ve třetí knize Mojžíšově: „*Buďte svatí, neboť já Hospodin, váš Bůh, jsem svatý*“ (Lv 19, 2b). Také druhý vatikánský koncil nám říká, že všichni křesťané jsou povoláni ke svatosti a jsou zavázáni k uskutečňování svatosti a dokonalosti.³¹

1.6 Aspekty obrácení³²

Ve středu křesťanského poselství nestojí vina ani hřích, ale hříšný člověk, který je pozvaný do společenství s Bohem skrze Ježíše Krista. Člověk se stále a znovu provinuje a je odkázán na odpuštění. V životě každého člověka jsou chvíle, kdy selhává. Je však důležité nezůstat jen u selhání, ale pokusit se začít znovu. Co všechno obrácení znamená a co v sobě zahrnuje, nám nabízí osm aspektů obrácení, které nyní přiblížím.

1. Pro Obrácení je důležité identifikovat se s hříšníky a odbourat bariéry v mezilidských vztazích. Vstupovat do vztahů a při tom nevyklučovat určité skupiny lidí. Jedná se o skutečné obrácení k lidem a otevření se jim. Tento aspekt je dobře patrný v evangeliích, kde Ježíš Kristus

²⁹ Antonio Donghi, str. 66

³⁰ Antonio Donghi, str. 67

³¹ Hans Buob, str. 82

³² René Milfait, *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*, str. 259

- vstupuje do vztahů s každým člověkem nevyjímaje při tom žádnou skupinu lidí.
2. Obrácení znamená osvobození či vyjití ze současného stavu (exodus), čímž se otevírají nové možnosti. Člověk si může uvědomit svoji svobodu. Také si může uvědomit, že je schopný změny, která mu dává nový smysl. Díky tomuto změněnému smýšlení se může nově uskutečňovat a uvědomovat si sebe sama.
 3. Člověk si uvědomuje horizont smyslu svého života. Poctivě a pravdivě vnímá sebe sama, neuzavírá se do sebe a nelpí na svém JÁ.
 4. Obrácení je akt rozhodnutí a znamená změnu úsudku a změnu uskutečňování svých činů a nové sebeurčení.
 5. V křesťanském pojetí je sebeurčení vázáno na existenci Ježíše Krista. Kdo se obrátí a je ochoten začít znovu, dostává se do Boží blízkosti. Člověk žije v tomto vztahu, ve kterém se cítí být obdarováván. Utváří svůj život pod Boží vládou.
 6. Obrácení vede k radosti z tohoto nového života. Tato radost plyne z vědomí, že mu je Bůh blízko.
 7. Obrácení se týká celého života. Jedná se o úplně novou orientaci a směřování celého života, hodnot a měřítek. Metanoia také mění vztahy a poměry.
 8. Jedná se také o sociální rozměr obrácení. Obrácení, které nám přináší osvobodování je společenskou věcí a ne pouze osobní záležitostí. Vychází se z toho, že svoboda je možná jen tam, kde se zajišťuje svoboda druhým. Kde panuje nesvoboda, tam je také moje svoboda zpochybněna a tedy i moje obrácení. Mluví se o společenství věřících jako o společenství naděje a solidarity. Nikoho nevyklučuje z možnosti odpuštění a obrácení.

Toto systematické pojednání o pojmu obrácení lze shrnout jako: „*Nový způsob života člověka, který se orientuje na Ježíše Krista, v aktu rozhodnutí se navrácí k sobě samému tím, že se osvobodí a vyjde ze svého dosavadního stavu, odstraňuje bariéry v mezilidských vztazích a působí solidaritu resp. společenství.*“

1.7 Shrnutí 1. kapitoly

Dozvěděli jsme se, že obrácení znamená rozhodnutí se pro radikální změnu života, která se týká celé osobnosti člověka a vede ho k proměně a k nové orientaci hodnot a měřítek. Jde tedy o odvrácení se od dosavadního způsobu života a obrácení se k Bohu. Jedná se o osobní odpověď člověka na Boží pozvání k jeho společenství.

Nezbytným krokem k obrácení je pravdivě vyznat své hříchy a vyjádřit skutečnou lítost nad vykonaným hříchem. Tento akt pokání nás přibližuje ke Kristu. Skrze obrácení probíhá celý proces spásy. Bůh nám svou spásu nabízí jako dar, jako svou Boží milost. Je však na každém zda tento dar přijme či odmítne. K vykoupení můžeme dojít, když se necháme Ježíšem vést a dovolíme mu, aby náš život projasnil jeho světlem.

Základem obrácení je přijmout Ježíše Krista do svého srdce. Měli bychom být ochotni náš život neustále měnit. Nejde pouze o ten jednorázový okamžik, kdy uvěříme v Ježíše Krista a nadchneme se pro něho, ale měli bychom se pro něho stále znovu rozhodovat v našem každodenním životě a následovat ho.

Ježíš vybízí každého z nás k tomuto následování. Chce, abychom se dokázali pro něho všeho vzdát, jako to kdysi udělali učedníci. Ti se pro něho tak nadchli, že všeho nechali a šli za ním. Tím by to však končit nemělo. Neměli bychom zůstat jen u tohoto prvního okouzlení. Učedníci s ním všude chodili, ale plně se mu neoddali. Mnohokrát za tu dobu selhali, protože měli o

věcech vlastní představu a Ježíši tolik nenaslouchali. I my takto často dopadáme. Málo mu nasloucháme, protože my přesně víme, jak by podle nás měly věci vypadat. Učedníci však u svých selhání nezůstali. Pochopili, co to znamená doopravdy Krista následovat. Odevzdali mu celý svůj život a nechali se jím neustále proměňovat.

Výchozím bodem obrácení je křest, který proměňuje život člověka. Skrze křest se ponořujeme do Ježíšovy smrti a vzkříšení. S ním jsme ve křtu zemřeli a také s ním jsme vzkříšeni do nového života. Obrácení nám přináší svobodu. Už tu není hřích, který nás neustále spoutával a činil nás nesvobodnými, ale přichází Ježíš Kristus, který nás tohoto hříchu zbavuje. S ním nacházíme nový smysl života.

2 Příběhy obrácení v Bibli

V celé předchozí kapitole jsme se věnovali obrácení jako obecnému pojmu. Dozvěděli jsme se, co tento pojem znamená a co se děje s člověkem, který se obrátil. Nyní se budu zabývat některými příběhy Biblických postav, které mají s obrácením zkušenost. Tyto příběhy nám pomohou lépe porozumět fenoménu obrácení.

Tyto příběhy jsou pro nás velice důležité. Bible je Boží slovo, proto je nezbytné se těmito příběhy zabývat a nechat je k nám promlouvat. I když se uvedené události staly velice dávno, jsou stále živé. Neustále nás mohou oslovovat. Některé příběhy těchto postav se mohou podobat našemu vlastnímu životnímu příběhu a mohou nám poradit, co máme v jaké situaci dělat. Sdělují nám podstatu obrácení a názorně nám ukazují, k jaké změně u obráceného člověka dochází, jak se postupně mění jeho život a jak najednou dokáže zvládat situaci, se kterou si dříve nevěděl rady.

Příběhy zmíněné v této kapitole spojuje společná zkušenost s obrácením, s Božím oslovením a povoláním. Příběhy nejlépe dokážou vystihnout podstatu obrácení. Vždyť každý člověk, který obrácením prošel, podává tuto zkušenost jako svůj životní příběh.

Konkrétně uvedu dva příběhy ze starého zákona. Obdivuhodný příběh Abrahama a příběh Jonáše, který nám představuje spíše případ ne-obrácení. Jonáš se vyznačoval narcistickým chováním, proto budu mluvit o práci s lidmi s tímto projevem chování, které není ojedinělé. Z Nového zákona jsem vybrala rovněž několik příběhů, které se podle mého k tomuto tématu nejvíce vztahují.

2.1 Starý zákon

Jak jsem se již zmiňovala v první kapitole, o obrácení ve Starém zákoně mluví zvláště proroci. Například u Jeremiáše se píše: „*Jdi a provolej směrem k severu tato slova: Navrať se, izraelská odpadlice, je výrok Hospodinův, já se na vás neosopím, neboť jsem milosrdný, je výrok Hospodinův, nechovám hněv navěky*“ (Jer 3, 12). Bůh chce, aby se k němu zpátky vrátil izraelský lid, který se od něho odvrátil a přiklonil se k modloslužbě.

Ve Starém zákoně se také vyskytují konkrétní příběhy postav, na kterých lze proces obrácení zaznamenat. Zmíním jen dva příběhy, a to příběh Abrahama a proroka Jonáše.

2.1.1 Abraham

O Abrahamovi se mluví jako o otci věřících. Na mnoha místech v Bibli jsme se mohli přesvědčit o jeho obrovské víře a důvěře v Boha. Zmíním dvě důležité události v jeho životě, ve kterých můžeme vidět také některé aspekty obrácení.

První událost se vztahuje k Abrahamovu odchodu z Cháranu. Abraham poslechl Boží hlas a vyšel do neznáma, jak popisuje kniha Židům: „*Abraham věřil, a proto uposlechl, když byl povolán, aby šel do země, kterou měl dostat za úděl; a vydal se na cestu, ačkoli nevěděl, kam jde*“ (Žd 11, 8). Druhou důležitou událostí v Abrahamově životě je (ne)obětování jeho prvorozeného syna Izáka na hoře Mória.³³

Oba tyto příběhy ukazují podstatný obrat v Abrahamově životě. První událost nám znázorňuje začátek Abrahamova putování a ta druhá jeho vrchol. Především tato vrcholná událost nám představuje mimořádnou zkušenost

³³ Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 10

s Bohem, dalo by se říci, že skoro mystickou. Hospodin Abrahama nejdříve oslovuje, dává mu slib, zaslíbení a pak ho vystaví obrovské frustraci v podobě obětování svého jediného syna. Jako kdyby víra, aby byla pravá a hluboká, musela být provedena frustrací.³⁴

Na začátku stojí Boží oslovení a výzva jít tam, kam mi Bůh ukáže. Jít do neznáma. Abraham se nerozmýšlí a jde tam, kam ho Hospodin pošle. Důvěřuje mu. Opouští dosavadní jistoty, opouští své plány a vydává se do neznáma, do něčeho zcela nového. Nejde však jen o tento jednorázový vstup. Člověk by měl v této důvěře setrvat. U Abrahama je tato důvěra i po desítky let stále živá. Opět tu je Boží oslovení. Abraham na něj zas odpoví a to tím, že jde vykonat to, co po něm Hospodin žádá.

Pokud v sobě zaslechneme Boží hlas jako Abraham, vyplývá z toho nutnost zdokonalovat náš život. Tento hlas nám říká: „Budeš, jsi požehnáním“. My také máme náš život chápat jako požehnání. Máme stále děkovat za to, že jsme, máme být vděční za naši existenci, díky které jsme schopni obdarovávat druhé a činit je šťastnými.³⁵

Tyto dva příběhy nám ukazují, důležitost odpovědi Bohu na jeho oslovení. Umět vykročit ze své minulosti do něčeho neznámého a nového a také být ochotný se vzdát své budoucnosti (obětování zaslíbeného syna).

Abrahamova cesta má několik aspektů, se kterými se může také naše cesta ztotožnit. První z nich je *Boží volání*. Hospodin posílá Abrahama na cestu a chce po něm, aby se vzdal své minulosti pro lepší budoucnost.³⁶ Také nás Bůh volá a chce, abychom byli ochotni vzdát se své minulosti, svých přirozených vazeb a jít za lepší budoucností, kterou nám Bůh nabízí.

Druhým aspektem je *jít se svou vírou*. Abraham jde z jednoho místa na druhé (Charan, Kenanan, Egypt...) a svou víru si nese s sebou a šíří ji. Bůh

³⁴ Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 10

³⁵ René Milfait, *Spiritualita. Studijní materiály*, Jabok, PSP ETF

³⁶ Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 14

přeci není jen na jednom místě.³⁷ To chce Bůh také po nás. Kamkoliv půjdeme, jít i se svou vírou a šířit ji.

Dalším aspektem v Abrahamově životě je *vrátit se k sobě*, k tomu, kdo skutečně je. Je tím, kým ho chce mít Bůh.³⁸ Nás také Bůh posílá na tuto dlouhou cestu, která nám může ukázat, kým doopravdy jsme.

Čtvrtým aspektem je, *nebát se být jiní*, být jedineční. Vždyť i Bůh je jedinečný. Abraham se nebál a vkročil do neznáma. Vzdal se své identity pro tu, kterou mu dává Bůh³⁹ (u něho se tato nová existence projevuje přijetím nového jména). My jsme také vyzýváni k tomu, abychom se vzdali toho, kým jsme byli doposud a přijali to, kým můžeme být nyní.

Pro Abrahama a Sárú je jejich syn Izák velikým požehnáním. Už nemohli mít děti, ale Bůh je obdaroval synem. Abraham se na něho upnul. V tom však přichází Hospodin a chce, aby mu ho obětoval.

Můžeme se ptát, kým jsme, na co jsme se my upnuli v našem životě. Jestli to, kým jsme, závisí na tom, koho nebo co jsme zplodili, co je výtvozem našich rukou. Jestliže požehnání na nás spočine prostřednictvím výtvozu našich vlastních rukou. Bůh chce, abychom byli ochotni se vzdát našeho vlastního díla, toho, na co jsme se upnuli.⁴⁰ To, co my Bohu pustíme, to on nám mnohokrát vrátí zpátky.

³⁷ Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 15

³⁸ Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 15

³⁹ Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 15

⁴⁰ René Milfait, Spiritualita. Studijní materiály, Jabok, PSP ETF

2.1.2 Jonáš

Skutečné obrácení prozáří celý lidský život. Je viditelné a nedá se skrýt. Jedná se o zásadní a celkovou změnu orientace. Dochází ke změně jak ve vztahu k Bohu, tak v mezilidských vztazích. Obě tyto změny spolu velmi souvisí. Není možné, aby se změna ve vztahu k Bohu také nepromítla ve vztahu k druhým. To je také jedno z hlavních témat knihy Jonáš.⁴¹

Tato kniha vyjadřuje poselství o zázračné moci pokání, obrácení a odpuštění. Vypráví o obrácení pohanských námořníků. „*Volali tedy k Hospodinu: „Prosíme, Hospodine, ať nezhyneme pro život tohoto muže, nestíhej nás za nevinnou krev. Ty jsi Hospodin, jak si přeješ, tak činíš“*“ (Jon 1,14), hříšných obyvatel Ninive. „*I uvěřili ninivští muži Bohu, vyhlásili půst a oblékli si žíněné suknice od největšího až po nejmenšího“*“ (3, 5-9), o (ne)obrácení hlavního hrdiny Jonáše a o láskyplném „obrácení“ samotného Boha, který když viděl upřímnou lítost Ninivanů, byl pohnut soucitem a od svého záměru se odvrátil. „*Kdo ví, možná že se Bůh v lítosti obrátí a odvrátí od svého planoucího hněvu a nezhyneme.“ I viděl Bůh, jak si počínají, že se odvracejí od své zlé cesty, a litoval, že jim chtěl učinit zlo, které ohlásil. – A neučinil tak. (Jon 3,9-10)*“⁴²

Je zajímavé, že ten, který je nejméně ochotný se obrátit, je sám prorok. To, jak on se zatvrzele chová k lidem, je zřejmě způsobeno tím, že se odvrátil zády k Hospodinu.⁴³ Zde je tedy vidět souvislost mezi vztahem k Bohu a vztahem k lidem, jak jsem se o něm již zmiňovala. Projděme si podrobněji Jonášův příběh a všimněme si některých aspektů (ne)obrácení, které se můžou vyskytovat i v našem životě.

⁴¹ Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 67

⁴² Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 67

⁴³ Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 68

Jonáš dostává od Hospodina úkol. Má se vydat do Ninive, do města známé svou zkažeností. On však místo toho, aby přijal toto mu svěřené poslání, utíká před ním a vydává se opačným směrem „*Ale Jonáš vstal, aby uprchl do Taršíše, pryč od Hospodina*“ (Jon 1,3a). Je nesmyslné myslet si, že se dá schovat před Hospodinem, který je všudypřítomný. Také my, když občas zaslechneme Boží hlas, který nás volá k nějakému úkolu, snažíme se před Hospodinem ukrýt nebo se snad vydat na úplně opačnou cestu (Možná ze strachu? Před čím? Na tuto otázku by se měl každý odpovědět sám) a to, i když věříme, stejně tak, jako věřil Jonáš, že Hospodin je Pán nebe a země.

Jonáš se k Bohu obrací zády a uzavírá před ním své nitro. Příběh názorně popisuje, kam postupně vede jeho odcizení se Bohu. Nejdříve sestoupil do Jaffy, pak na loď „*Sestoupil do Jaffy a vyhledal loď, která plula do Taršíše. Zaplatil za cestu a vstoupil na loď, aby se s nimi plavil do Taršíše, pryč od Hospodina*“ (Jon 1,3b), pak do *podpalubí* „*Ale Jonáš sestoupil do podpalubí, ulehl a tvrdě usnul*“ (Jon 1, 5), následně do moře „*I vzali Jonáše a uvrhli ho do moře. A moře přestalo běsnit*“ (Jon 1,15) a nakonec sestoupil do podsvětí, které je znázorněno útroby velryby „*Z lůna podsvětí jsem volal o pomoc a vyslyšels mě*“ (Jon 2, 3b).⁴⁴

Kvůli Jonášovu vzdoru a útěku od Hospodina to s ním jde stále více z kopce, jak je vidět v předchozím odstavci. Bůh s ním má však trpělivost a staví mu do cesty různé události a situace, kterými se ho snaží poučit a obměkčit.⁴⁵ Například mu do cesty seslal velrybu, která ho měla přimět zamyslet se nad sebou. S námi má Bůh také onu trpělivost. Kolikrát odmítáme naslouchat Božímu hlasu a když ho náhodou zaslechneme, dostaneme strach a utečeme. I nám Bůh může do cesty postavit různé krizové situace, kterými se nás snaží nějak poučit.

⁴⁴ Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 68

⁴⁵ Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 69

Když Jonáš nastupuje na loď a vyjíždí na moře, Hospodin vrhá na loď vítr „*I uvrhl Hospodin na moře veliký vítr a na moři se rozpoutala veliká bouře. Lodi hrozilo ztroskotání*“ (Jon 1,4). Všichni dělali, co můžou, ale Jonáš odešel do podpalubí a usnul. Klidně by je nechal utonout. Nezáleželo mu na nich. Naproti tomu lodníci se obrátili k Bohu, a i když zjistili, že Jonáš je příčinou jejich zkázy, odmítají ho moři vydat. Přes palubu ho hází, až když neshledali jinou možnost.⁴⁶

V tom okamžiku se bouře utiší. Jonáše pohltí velká velryba. Toto je v příběhu první moment, kdy se v modlitbě obrací k Bohu. Teprve, když zjišťuje, že je v úzkých a blízko smrti, volá z podsvětí k Hospodinu. Toto je zlomový okamžik, kdy dochází k Jonášovu obrácení. Vylévá Bohu své srdce. Zde se také projevuje to, že ten, který neumí přijímat milosrdenství, neumí ho také dávat (lodníkům, Ninivanům). Nyní, když se otevřel Hospodinu, přijímá jeho pověření. Už se před ním neukrývá.⁴⁷ Jde a je připraven splnit svůj úkol, který mu Bůh svěřil. Často také my se obracíme k Bohu, právě když se ocitneme v úzkých. A možná právě proto nám Bůh tyto situace do cesty staví. Potřebuje, abychom byli ochotni se mu více otevřít.

Jonášovo kázání v Ninive o zkáze je úspěšné. Ninivané se upřímně obrátili. Hospodin na jejich pravou lítost reaguje tím, že se rozhodl své slovo nesplnit a zkázu na ně nevalit. To Jonáše naštvalo. Je otázka, co Jonáše tak rozzuřilo. Možná měl strach, že Ninivané budou ohrožovat jeho lid nebo se bál, že bude pokládán za falešného proroka. Každopádně Hospodina považoval za „měkkotu“, který není schopný na nikoho uvalit žádné zlo.⁴⁸ „*Modlil se k Hospodinu a řekl: „Ach, Hospodine, což jsem to neřikal, když jsem byl ještě ve své zemi? Proto jsem dal přednost útěku do Taršíše! Věděl jsem, že jsi Bůh*

⁴⁶ Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 69

⁴⁷ Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 70

⁴⁸ Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 71

milostivý a plný slitování, shovívavý a nesmírně milosrdný, že tě jímá lítost nad každým zlem“ (Jon 4,2).

V Jonáši se sice něco pohnulo, když byl v útrobach velryby (v podsvětí) a obrátil se k Hospodinu. Šel cestou pokory a poslušnosti. Ale jeho obrácení nebylo úplné. K druhým lidem zůstal stejně zamrzlý, jako předtím a nestojí o jejich záchranu. Když jsou pak zachráněni, tak je ještě ke všemu rozzuřený.⁴⁹ Můžeme si položit otázku jak je to u nás. Obrátili jsme se skutečně nebo jen povrchně jako Jonáš? Nesnažíme se plnit Boží vůli jen navenek a přitom nás situace lidí nechává chladnými? Opět zde narážíme na souvislost mezi vztahem k Bohu a vztahem k lidem.

Bůh má však s Jonášem opět neuvěřitelnou trpělivost. Hospodin se ptá Jonáše: *„Je dobře, že tak planeš?“ (Jon 4, 4).* Bůh dal Jonášovi rostlinu, aby mu pomohla zbavit se jeho zloby. Jonáš měl z rostliny velikou radost. Vlastně je to jediná radost, kterou Jonáš pocítoval. Na žádném jiném místě v tomto příběhu se o ničem jiném, z čeho by měl Jonáš radost, nepíše. Bůh však opět na něho výchovně zapůsobí a na tuto rostlinu uvalí zkázu. Jonáš je naštvaný a uražený jako malé dítě. Hospodin se ho opět zeptá: *„Je dobře, že pro ten skočec tak planeš?“ Odpověděl: „Je to dobře. Planu hněvem až k smrti“ (Jon 4,9).* Celý příběh končí tímto Hospodinovým výrokem: *„Tobě je líto skočce, s kterým jsi neměl žádnou práci, jemuž jsi nedal vzrůst; přes noc vyrostl, přes noc zašel. A mně by nemělo být líto Ninive, toho velikého města, v němž je víc než sto dvacet tisíc lidí, kteří nedovedou rozeznat pravici od levice, a v němž je i tolik dobytka?“ (Jon 4,10-11).* Příběh je ukončen zřejmě tímto způsobem a touto otázkou, aby si na ni každý člověk mohl sám odpovědět a aby si mohl vybrat, s kým se v příběhu ztotožní.⁵⁰

⁴⁹ Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 72

⁵⁰ Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 71

V tomto příběhu můžeme spatřovat téma narcismu. Jonáš vidí sám sebe jako bezchybného a ninivanům vyčítá to samé, co on u sebe nepozoruje – neposlušnost vůči Bohu.⁵¹

Asyřané byli považováni za jeden z nejkrutějších národů. Jonáš mohl být svědkem některých hrůz. Z tohoto hlediska můžeme pochopit, proč Jonášovi přišla nespravedlivá milost, kterou jim Bůh udělil.⁵²

Představme si, že nám někdo stále ubližuje. Pak se však v jeho životě něco změní a začne litovat, čeho se dopustil. My však už tuto proměnu nevidíme jako něco pozitivního. Před očima máme jen onu křivdu. Není lehké odpustit. Dokonce se můžeme i domnívat, že tento člověk nemá právo na takový život jako my.

Z Jonášova pohledu si Asyřané smrt zaslouhují. Jonáš se brání tím, že mu jde o spravedlnost, o morálku. Přitom je jeho chování výsledkem bolesti a zranění. Důležitou roli v Jonášově příběhu, stejně tak i v našich životech, hraje odpuštění. Pocit nespravedlnosti, neschopnosti odpustit vede člověka k nenávisti. K takové, která dokáže člověka rozežít a činit ho nesvobodným. Dostává se do *vězení s klíčem uvnitř*, jak o tom mluví ve své knize Kateřina Lachmanová.⁵³

Člověk má možnost se z tohoto vězení dostat. Stačí otočit klíčem, kterým je již zmíněné odpuštění. Kdo to však dokáže? K tomu, aby se člověk mohl skutečně obrátit, musí tímto klíčem otočit. Bez tohoto kroku zůstává vězněm ve své vlastní bolesti.

2.1.2.1 Jonáš a psychoterapie

V praxi na narcistické chování reaguje psychoterapie. Je důležité pacientovi pomoci vyrovnat se s jeho úzkostmi a bolestmi, které mohou vést

⁵¹ Prokop Remeš, Alena Halamová, str. 111

⁵² Prokop Remeš, Alena Halamová, str. 111

⁵³ Prokop Remeš, Alena Halamová, str. 113

k využívání jeho narcistické sebeobrany. Podle Lawrence Lazaruse má terapie sledovat dvojí strategii, a to strategii zrcadlující a idealizující.⁵⁴

Podstatou *zrcadlující* strategie je uspokojit pacientovu touhu po pozitivním sebeobrazu, kterého dosáhne skrze prožitek milováníhodnosti. Neustále mu zrcadlit jeho úspěchy a jedinečnost. Poskytnout mu chválu a podporu. Chyba může nastat v počáteční fázi terapie, když terapeut začne moralizovat nebo odmítat narcistického pacienta. Stejně jako Ježíš, i oni by neměli křehkost zraněného člověka dolomit.⁵⁵

Podstatou strategie *idealizující* je, naplnit potřebu klienta po nalezení osoby, se kterou by mohl mít blízký vztah. Kterou by mohl obdivovat. Terapeut se tak může dostat do obtížné situace, která mu může být nepříjemná. Často je totiž spojená se zamilovaností. Terapeut se může snažit z tohoto vztahu uniknout. Chybou je tuto idealizaci pacientovi bořit a poukazovat na své nedostatky. Pokud dokáže terapeut správně fungovat jako někdo, kdo je zbožňován, pacientovy deprese a pocity ublížení se mohou celkem brzy změnit. Pak teprve mu může začít pomáhat pochopit jeho reakce projevující se v důsledku narcistického zranění.⁵⁶

Poslední fáze každé terapie je smíření s ostatními i se sebou samým. Opuštění neznamená vytěsnění bolestných vzpomínek, ale uvědomění si své i jejich vlastní nemohoucnosti. Znamená proměnu celkového pohledu na svět.⁵⁷

Ježíš nás vybízí k modlitbě: „*Odpusť nám naše viny, jako i my odpouštíme našim viníkům.*“ Tedy, pokud nejsme schopni odpustit druhým, ani my si nezasloužíme Boží odpuštění. Jonáš mohl odpustit Asyřanům jejich

⁵⁴ Prokop Remeš, Alena Halamová, str. 115

⁵⁵ Prokop Remeš, Alena Halamová, str. 116

⁵⁶ Prokop Remeš, Alena Halamová, str. 116

⁵⁷ Prokop Remeš, Alena Halamová, str. 117

krutost ne potlačením vzpomínek, ale uvědoměním si, že Bůh jemu odpustil a dal mu druhou šanci.⁵⁸

2.1.3 Malé shrnutí

Příběhy Abrahama a Jonáše jsou v ledasčems rozdílné. U Jonáše se mluví spíše o jeho neobrácení, kdežto Abraham se s velkou vírou a důvěrou k Hospodinu obrací. Výše jsem představila tyto dva příběhy ze Starého zákona, na kterých jsou patrné některé aspekty obrácení. Pojdme si je nyní ve stručnosti shrnout.

Prvním aspektem v příběhu Abrahama i Jonáše je **Boží volání**. Abraham zaslechl Boží hlas, který ho posílá do neznáma. On opouští dosavadní jistoty a s důvěrou jde tam, kam mu Bůh ukáže. U obrácení však nejde o tento jednorázový krok, jak jsem se již zmiňovala v první kapitole ve všeobecném pojetí metanoi. U Abrahama je ona důvěra stále živá i po desítky let, kdy je znova Hospodinem osloven a on mu opět odpoví poslušností (obětování Izáka).

Stejně tak i Jonáše Bůh oslovuje a posílá ho na cestu. Jenže on dostane strach a Hospodina neuposlechne. A nejen to. Dokonce se vydává na úplně opačnou cestu. Jako kdyby snad mohl před Bohem utéct. U Abrahama se projevila důvěra, kdežto u Jonáše strach.

Abraham byl ochotný **vzdát se své minulosti** pro budoucnost, kterou mu Bůh připravil. Jonáš měl z této budoucnosti obavy. Nevěřil Hospodinu. Čím více se od Boha vzdaloval, tím více se jeho situace zhoršovala. Přišla vichřice, pak byl vyhozen přes palubu a nakonec se dostal do útrob velryby, která symbolizovala podsvětí.

Kamkoliv Abraham šel, **nesl s sebou i svou víru a dál ji šířil**. Neustále k Bohu obracel svou důvěru a nepřestával se radovat z jeho blízkosti. U Jonáše

⁵⁸ Prokop Remeš, Alena Halamová, str. 117

tomu bylo jinak. Až když mu bylo nejhůř, začal postrádat Boží blízkost a tehdy se k němu obrací. Přijímá svůj úkol a přestává se skrývat.

Díky ohromné Abrahamově víry, jeho důvěře a poslušnosti se mohl *stát tím, kým doopravdy je*. Je tím, kým ho chce mít Bůh. Jonáš je jiný. Stále zůstává tím, kým byl doposud. Jeho obrácení nebylo úplné. K ostatním lidem zůstává stejně chladný. Nelze mít dobrý vztah k Bohu a špatný k lidem.

Důležité je, abychom měli *radost z nového způsobu života a z plnění Boží vůle*. Ne se rozzuřit jako Jonáš, když něco není podle našich představ. Hospodin dává Jonášovi rostlinu, ze které má velikou radost. Jak je možné, že mu udělalo takovou radost něco, o co se vůbec nezasloužil a ze splnění úkolu pro Hospodina byl tolik rozmrzelý?

Před námi stojí tyto dvě postavy, které rozdílně reagovaly na Boží oslovení a můžeme vidět, kam se postupně ubíral jejich příběh. Jakým hrdinou chceme být my?

2.2 Nový zákon

V Novém zákoně je příběhů, které souvisí s obrácením podstatně více, než ve Starém zákoně. Je to zřejmě z důvodu, že obrácení se pojí s osobou Ježíše Krista. Obrácení znamená hledat Boha a jít s Bohem. Ježíš Kristus nám tuto cestu ukazuje a pomáhá nám se stále více k Bohu přibližovat.

V předchozí kapitole jsem uvedla dva příběhy ze Starého zákona, na kterých lze hezky popsat proces obrácení. V této kapitole uvedu některé novozákonní příběhy, na kterých lze rovněž metanoiou zachytit. Mohou být však pro nás podstatnějšími, protože se přímo dotýkají osoby Ježíše Krista, který je centrem křesťanského života.

2.2.1 Uzdravení slepého od narození

Celý příběh začíná, když Ježíš prochází kolem muže, který je slepý od narození. Že byl slepý už od narození, ukazuje na závažnost jeho nemoci a na lidskou bezvýchodnost.⁵⁹ Ježíš se u něho zastaví. Už jen toto je velice silným momentem. Je tím vyjádřeno, že Ježíši není lhostejný žádný lidský osud.⁶⁰ Kolik lidí by se zastavilo? Kolik lidí by bylo schopno se zabývat každým lidským příběhem, kterých je nespočet?

V tomto příběhu jde o víc, než o tělesnou slepotu a tělesné vidění. Příběh ukazuje rozpor mezi duchovní slepotou a duchovním viděním. Rozpor mezi světlem a tmou, mezi vírou a nevírou.⁶¹

Tehdy se nemoc vysvětlovala jako Boží trest za nějaké provinění. Bolest člověka se ještě zvětšuje, když věří, že za nemoc, která ho potkala, si vlastně může sám. Jan to však uvádí na pravou míru. Píše, že o vinu nejde. „*Ježíš odpověděl: „Nezhřešil ani on ani jeho rodiče; je slepý, aby se na něm zjevily skutky Boží“ (J 9,3).* Ježíš tímto říká, že nikdo není vinen, ale že se má na tomto muži ukázat Boží spásná moc. Ježíš je „světlem světa“. Pokud se člověk tomuto světlu otevře, přijme tak nový a smysluplný život.⁶²

Postup, který Ježíš použil k uzdravení je poněkud složitější a může se zdát nechutným. Ježíš plivnul na zem a sliny smíchal s pískem a tím potřel oči slepému. Pak ho poslal k rybníku „Šiloach“, což v překladu znamená „vyslanec“, aby si oči opláchnul.⁶³

Tento způsob, který Ježíš použil k uzdravení slepého, má veliký význam. Znamená, že do špíny a nečistoty je přimíchané ještě něco jiného.

⁵⁹ Felix Porsch, str. 96

⁶⁰ René Milfait, *Chceš být zdrav?*, str. 26

⁶¹ Felix Porsch, str. 97

⁶² Felix Porsch, str. 96

⁶³ René Milfait, *Chceš být zdrav?*, str. 28

Teplo a vlhkost z úst člověka, který má ohromnou lásku a touhu, aby tento člověk prohlédl.⁶⁴

Později bude uzdravený vyprávět, jak ono uzdravení prožil. Sám přesně neví, jak k tomu došlo. Může říci jen, jak to cítil. Dříve slepý najednou prohlédl a otevřel oči do zcela nového života. Ostatní nechápou, co se s tímto člověkem vlastně stalo.⁶⁵

Když dojde v našich životech k onomu zázračnému uzdravení, také nevíme, co se s námi přesně stalo. Víme jen, že Ježíš na nás položil ruce a my byli uzdraveni. Můžeme otevřít oči a vidět tak skutečný svět. Ostatní lidé nemusí rozumět tomu, co se s námi stalo, jak to ukazuje i tento příběh. Často je těžké jim tuto naši zkušenost předat.

Ježíš je v příběhu přítomný pouze na začátku a na konci. V Ježíšově nepřítomnosti je položena otázka: „Kým je tento Ježíš?“ Tímto se stává uzdravený Ježíšovým svědkem.⁶⁶ Člověku, který se setká s Ježíšovou uzdravující mocí, může být také položena ona otázka: „Kdo je tento Ježíš, který tě takto změnil?“ Každý se pak stává svědkem Ježíšovým. Každý se skrze víru stává vidoucím, jako uzdravený slepec.

Uzdravený člověk nezačal vidět poté, co mu Ježíš dal těsto na oči, ale až když se omyl v rybníku. On sám se musel rozhodnout a dojít k němu. Ježíš touží uzdravit nás všechny. Nabízí nám svůj uzdravující dotyk, který nám umožní vyjít z našeho dosavadního trápení a z našich bolestí. Je však důležité i naše rozhodnutí a chtít se nechat Ježíšem uzdravit. My proto musíme také něco udělat. Ježíš už udělal. Potřel naše bolavá místa a na nás je, abychom šli k rybníku a omyli si je. Je tedy zapotřebí obojí. Jak Ježíšův dotyk, bez kterého bychom nikdy k rybníku nedošli, tak i naše vědomé rozhodnutí.

⁶⁴ René Milfait, *Chceš být zdrav?*, str. 28

⁶⁵ René Milfait, *Chceš být zdrav?*, str. 28

⁶⁶ Felix Porsch, str. 97

2.2.2 Marie Magdalská

O ženách se v Novém zákoně píše relativně málo, avšak postava Marie Magdalské si získává značnou pozornost. Bývá prezentovaná jako obrácená prostitutka a velká kajícnice. Příběh o nalezení prázdného hrobu, kterým se nyní budeme zabývat, je příběh o přechodu ze tmy do světla, ze smutku do útěchy.⁶⁷

Před setkáním s Ježíšem nevěděla, kdo je a kým je. Když ho poznala, našla sama sebe, našla smysl života a přimkla k němu. Na Mariino rozhodnutí kráčet touto novou cestou víry, měla vliv její zkušenost s Kristem. Opustila rodné město i rodinu, což nebylo v tehdejší době vůbec jednoduché, zvláště pro ženu. Marie byla skutečně Ježíšem uchválena, měla s ním osobní a blízký vztah. Ona byla tou, která mu zachovala věrnost až do konce.⁶⁸ Jak jsem se však již několikrát v práci zmiňovala, „pouhé“ toto uchvácení a opuštění svých dosavadních jistot nestačí. Je zapotřebí se obracet znova a prohlubovat tak svou víru a vztah s Ježíšem Kristem. Podruhé se musela obrátit také Marie, jak je popsán v Janově evangeliu (srov. Jan 20,1.11-18).

Marie přichází velmi brzy ráno k hrobu, když ještě byla tma. To může značit temnotu, která ještě zůstává v ní. Otázkou je, proč šla k hrobu. Marek říká, že ženy přichází k hrobu, aby ho pomazaly. To však Jan vylučuje, protože se Ježíši dostalo řádného pohřbu⁶⁹, jak se v Janově evangeliu píše: „*Vzali Ježíšovo tělo a zabalili je s těmi vonnými látkami do lněných pláten, jak je to u Židů při pohřbu zvykem*“ (J 19, 40). Hanuš a Vybíral v knize *Příběhy povolání a obrácení v Biblických textech*, se domnívají, že to bylo zřejmě z toho důvodu, že se nemohla smířit s jeho smrtí. Její život byl úzce spojen s jeho. Byla to pro ni obrovská rána. Takto zničená přichází ke hrobu. Jan píše, že stála u hrobu a plakala (srov. Jan 20,11). Vtom spatří, že kámen je odvalen. Jediné, co ji

⁶⁷ René Milfait, *Chceš být zdrav?*, str. 33

⁶⁸ Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 103

⁶⁹ Felix Porsch, str. 195

napadne, že tělo někdo ukradl. Se svým zjištěním se běží svěřit učedníkům, které to také nenechá klidnými.

Po jejich odchodu zůstává sama u hrobu plná beznaděje a s pocitem velké prázdnoty. Ještě nic nechápe, jako kdyby zapomněla vše, co Ježíš říkal. Je uzavřena ve svém zármutku. Ztratila smysl života, kterým byl pro ni Ježíš. Má pocit, že ho ztratila nadobro. Na otázku „Ženo, proč pláčeš“ odpoví: „Odesli mého pána“, čímž vyjadřuje svůj osobní vztah k Ježíši, protože on byl pro ni Pánem a mistrem.⁷⁰ Člověk často dostává od Boha otázku „proč“, aby mohl svou bolest vyjádřit slovy.⁷¹ Lidé často, stejně jako Marie, upadají do bolesti a zármutku, přes který vidí jen tu temnou stránku života a nevidí smysl, který je za tím. Hledí do smrti a nevidí život.

Do Mariina zármutku vstoupí naděje, když zahlédne postavu. Doufá, že právě ta by mohla vědět, kde je Ježíšovo tělo. Stále je však uvězněna v minulosti. Začíná být ale otevřena něčemu novému, co vstoupilo do jejího života. Opět přichází oslovení: „Ženo, proč pláčeš?“ ale tentokrát to pokračuje slovy: „Koho hledáš?“ (srov. Lk 20,15). Ježíš se ptá na živou osobu, ale Marie hledá mrtvé tělo. Stále nic nechápe. Příliš se váže na lidské smýšlení. I když Ježíše slyšela mnohokrát mluvit a věřila v milujícího Boha, nyní je slepá a hluchá. Váže se jen na to, co je možné člověku.⁷² Naše víra se také často opírá jen o to, co je lidsky možné a hmatatelné. Musíme se snažit nebýt spoutáni pouze pozemskou realitou, ale být otevřeni duchovní pravdě.

Zásadním zlomem v Mariině životě je, když ji Ježíš osloví jejím vlastním jménem. V tom Marie vše pochopí a pozná, že Ježíš je skutečně živý. Ježíš tím vyjadřuje, že mu jde o ni osobně, o její život, o její bolest. To jí

⁷⁰ Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 104

⁷¹ René Milfait, *Chceš být zdrav?*, str. 35

⁷² Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 105

pomůže k druhému obrácení a od tohoto okamžiku není Ježíš jen její minulostí, ale stává se i její přítomností a budoucností.⁷³

Ono oslovení je podstatné i v našem životě. Kdybychom neslyšeli, jak každého z nás Ježíš oslovuje jménem, nepoznali bychom, že je stále živý a dál bychom se utápěli ve svých bolestech a v beznaději. Toto je místo, které může být pro nás velice osobní, protože každý si může dosadit za oslovení „Marie“ své vlastní jméno a možná pochopí, proč to v Marii vyvolalo tak velikou změnu.

Ježíš reaguje na její zvolání „Mistře“ zvláště. Marie ho chtěla nejspíše obejmout, ale Ježíš jakoby jí dotyk nedovolil. Říká: „*Nedotýkej se mne, dosud jsem nevystoupil k Otci. Ale jdi k mým bratrům a pověz jim, že vystupuji k Otci svému i Otci vašemu a k Bohu svému i Bohu vašemu*“ (Jan 20,17). Hanuš a Vybíral se domnívají, že jí dotyk odepřel zřejmě proto, že měl Ježíše zadržet. Musíme si uvědomit, že Ježíše si nelze přivlastnit.⁷⁴ On se nám dává všem. Právě díky jeho odchodu nám může být ještě blíže. Porsch ve svém *Malém stuttgartském komentáři* tvrdí, že ho Marie chce obejmout, aby se ujistila, že tu je skutečně přítomný a fyzicky mu vyjádřila svou lásku. On jí v tom však brání, protože má pro ni neodkladný úkol. Slovy: „Nedotýkej se mě“, jí chce říci, že ho nemusí pevně držet ze strachu, že by mohl navždy odejít. Připomíná jí tím zaslíbení jeho dalšího příchodu, kterému však předchází odchod k Otci.⁷⁵

Mariina víra urazila kus cesty. Od nezdravé fixace na minulost, která značila nezakotvenost víry, až po její poznání zmrtvýchvstalého Ježíše a pochopení tajemství jeho vzkříšení. Stala se první svědkyní a hlasatelkou živého Ježíše Krista.⁷⁶

⁷³ René Milfait, *Chceš být zdrav?*, str. 35

⁷⁴ Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 106

⁷⁵ Felix Porsch, str. 197

⁷⁶ Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 106

2.2.3 Obrácení apoštola Tomáše

Už jsem mluvila o tom, že konverze nemusí znamenat radikální změnu života, která vede k následování Krista. Často je to dlouhodobý proces, kdy se člověk obrací, i když Krista už nějakým způsobem následoval. Podobně jako apoštolové. Ti se k Ježíši připojili, ale mnoho věcí nechápali.

Také Tomáš nechápal. K jeho obrácení dochází, když se Ježíš po svém vzkříšení objeví mezi učedníky a Tomáš mezi nimi není.⁷⁷ Ostatní mu později sdělují: „*Viděli jsme Pána.*“ On jim na to řekl: „*Dokud nevidím na jeho ruku stopy po hřebech a dokud nevložit do nich svůj prst a svou ruku do rány v jeho boku, neuvěřím*“ (J 20,25). Tomáš nestojí o pouhá slova. Chce vidět a dotknout se. Podobně to může být i s námi. Neuvěříme, pokud nedostaneme hmatatelný důkaz. Často je nám nepochopitelné to, co se objevuje mimo naši lidskou realitu.

Po osmi dnech jsou učedníci opět spolu. Tentokrát je s nimi i Tomáš. Ježíš znova přišel do kruhu svých učedníků. Zve svého pochybujícího učedníky téměř doslovným opakováním jeho požadavku, aby se sám přesvědčil. Obrátil se k Tomášovi se slovy: „*Polož svůj prst sem, pohleď na mé ruce a vlož svou ruku do rány v mém boku. Nepochybuj a věř!*“ (J 20,27).

Ježíš bere vážně Tomášovy pochybnosti. Stále je jedním z učedníků a jedním z těch, kteří mají podávat svědectví o jeho vzkříšení.⁷⁸ Tomáš zvolal: „*Můj Pán a můj Bůh*“ (J 20,28). Musel se přesvědčit zrakem, aby uvěřil. Ježíš ho za to pokáral slovy: „*Že jsi mě viděl, věříš. Blahoslavení, kteří neviděli, a uvěřili*“ (Jan 20,29). Toto závěrečné blahoslavenství je určeno všem dalším křesťanským generacím, kteří neviděli, ale přesto uvěřili.⁷⁹

Je důležité si všimnout, že Tomáš už netrvá na splnění svého požadavku. Z nevěřícího se stává věřící a vyslovuje plnohodnotné vyznání víry

⁷⁷ Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 92

⁷⁸ Felix Porsch, str. 201

⁷⁹ Felix Porsch, str. 201

v Krista.⁸⁰ Tomáš neuvěřil na základě slov druhých, ale musel se s Ježíšem osobně setkat, aby pochopil. Toto osobní setkání je velmi důležité i v našich životech. Mohli jsme slyšet mnoho slov o Ježíši, ale většina z nás uvěřila až na základě vlastní zkušenosti a osobního setkání s ním.

2.2.4 Pavlovo obrácení

Na Pavlově příběhu, nadepsaném v ekumenickém překladu jako: „Obrácení Saula“, je krásně vidět celý proces konverze, který začíná Božím oslovením, pokračuje vlastním rozhodnutím k následování, přichází krize, která se u Pavla projevila slepotou a následuje poslání spojené s hlásáním Ježíšova jména.

Pavel bývá považován za prototyp obráceného hříšníka, jehož život se radikálně změnil, zcela upustil od své minulosti a změnil se ze Saula na Pavla. To, že se stal Saul Pavlem, má značit zásadní obrat v jeho chování.

Zlomovým okamžikem v Pavlově životě byla událost, která se stala na cestě do Damašku. Co bylo doposud jeho ideálem či dokonce důvodem jeho existence se změnilo. Ježíš Kristus, který se zjevil jako světlo, proměňuje jeho myšlení i celý život. Pavlova stará existence zemřela a Kristus ho vzkřísil k novému životu.⁸¹

Saulovo obrácení je nejpodrobněji popisované Lukášem ve Skutcích apoštolů. Pavel o události, která značně určila další jeho život, mluví ve svých listech velmi málo, na rozdíl od Skutků, kde je zmíněna třikrát (Sk 9,1-19. 22,3-16. 26,4-18) s některými rozdíly. Pavel uvidí světlo, což je znamením Boží přítomnosti. Je osloven svým vlastním jménem v jeho mateřtině⁸², jak je ve Skutcích psáno: „*Všichni jsme padli na zem a já jsem uslyšel hlas, který ke mně mluvil hebrejsky....*“ (Sk 26,14). Ježíš ke každému mluví řečí, které on

⁸⁰ Felix Porsch, str. 201

⁸¹ <http://www.pastorace.cz/Clanky/Obraceni-svateho-Pavla-Benedikt-XVI.html>

⁸² Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 124

sám rozumí. Nejde zde v první řadě o to, že k nám mluví v našem mateřském jazyce. Je jasné, že k nám bude mluvit v naší rodné řeči a ne španělsky. Domnívám se, že zde jde zejména o to, že k nám mluví způsobem, kterým my rozumíme a který je nám blízký.

Saul odpovídá: „*Kdo jsi, Pane?*“ (Sk 26,15a). Nemůže Ježíše poznat. On mu odpovídá: „*Já jsem Ježíš*“ (Sk 26,15b). V té chvíli pochopil, že jde o skutečného a živého Ježíše. On ho vybízí, aby šel do města a kázal o Kristově jméně. Opět tu je vidět jeden z významných aspektů obrácení. Je zde určité poslání. Také jeho Pán posílá na cestu, stejně jako Abrahama, jako Jonáše.

Všimněme si, že Pavlovo obrácení je výsledkem Božího zásahu, bez kterého by zřejmě k jeho obrácení nedošlo. I do našich životů neustále Bůh zasahuje a čeká na naši odpověď. Kdyby zde nebyla Boží iniciativa, my bychom neměli možnost se obrátit. Neměli bychom na co odpovídat.

Nejpůsobivější na tomto příběhu je pohyb z extrému do extrému. Přejít z Pavlovy nenávisti vůči křesťanům, která se projevovala jejich vyvražďováním, až k věrnému následování Krista a hlásání jeho jména.⁸³ Pavel byl horlivý pro zákon a pronásledoval ty, kteří smýšleli jinak. Později byl zasažen tím, proti čemu brojil. Už pro něho nebyl důležitý zákon, ale živý Ježíš, Syn Boží.⁸⁴

Pavel neuvěřil na základě slova. Vždyť si vyslechl kázání od Štěpána a přesto schvaloval jeho zabití (srov. Sk 8,1). Uvěřil až v důsledku přímého setkání s Ježíšem, jak je již patrné z předchozích Biblických příběhů, např. Tomášovo obrácení.

Někteří lidé uvěří na základě nějaké katecheze. Projdou si určitou teologickou přípravou. U Pavla však na takovou přípravu nebyl čas. Musel být

⁸³ Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 127

⁸⁴ ktf.cuni.cz/~ryskova/Obrácení.doc

zasazen rychle, prostřednictvím šoku. Mnoho lidí může Kristus také zaskočit ve chvíli, kdy to nečekají a obrátit se prostřednictvím emocionálního šoku.⁸⁵

Pavel byl slepý vůči pravdě. Tato duchovní slepota se u něho projevila i fyzicky, kdy přestal vidět. Oči otevřel, až když řekl definitivně „Ano“ vzkříšenému Kristu. Tehdy při křtu začal skutečně vidět pravdu.⁸⁶

Poté, co Pavel opět začal vidět, šel a hlásal Ježíšovo jméno. Ježíš promluvil k Pavlovi, učinil z něho pravého apoštola a dal mu pověření hlásat evangelium. To je na obrácení to podstatné. Jenže: „*Všichni, kdo ho slyšeli, žasli a říkali: „To je přece ten, který se snažil v Jeruzalémě vyhladit všechny vyznavače tohoto jména. I sem přišel jen proto, aby je v poutech odvedl k velekněží“ (Sk 9,21).* Také Ananiáš, kterému Pán ve vidění uložil ujmout se Saula, odpověděl: „*Pane, mnoho lidí mi vyprávělo o tom člověku, kolik zla způsobil bratřím v Jeruzalémě“ (Sk 9,13).* Z toho vyplývá, že nikdo z nás by neměl být skeptický k těm, kteří dříve smýšleli „nekřesťansky“.⁸⁷

Pavlovo poznání nám ukazuje tři důležité důsledky, které má osobní vazba na Ježíše. Křesťanství je *univerzálním náboženstvím*. Obrátit se může skutečně každý. Není zde vazba na žádné kulturní ani sociální prostředí. Rovněž je *náboženstvím obrácení*, kde jde o osobní rozhodnutí každého člověka. V neposlední řadě je *náboženstvím vykoupení*. Před obrácením člověk žije v odloučení od Boha. Víra zprostředkovává spásu, která se naplnila v Kristu.⁸⁸

Pavel své obrácení vykládal dvěma způsoby – jako osobní obrat a jako povolání za apoštola pohanů. Jde tedy jak o rozměr individuální (Pavel jako

⁸⁵ Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 128

⁸⁶ <http://www.pastorace.cz/Clanky/Obraceni-svateho-Pavla-Benedikt-XVI.html>

⁸⁷ Jiří Hanuš, Jan Vybíral, str. 129

⁸⁸ ktf.cuni.cz/~ryskova/Obraceni.doc

obrácený hříšník), tak o sociální (Pavlovo povolání za apoštola právě pohanům).⁸⁹

2.2.5 Uzdravení posedlého v Gerase

Tento neobyčejný příběh vypráví o muži posedlém zlým duchem, který vychází z hrobu, což značí, že onen muž je považován spíše za mrtvého než za živého. Bydlel v horách, to znamená mimo město. Žije tedy v izolaci, bez kontaktu s okolím.

Ostatní se ho snažili zkrotit řetězy, ale on je všechny rozerval. Má v sobě sílu, proti které jsou druzí bezmocní. Ve dne i v noci křičí a bije do sebe kamením. Křikem odmítá druhé, ale zároveň křičí o pomoc. Bití kameny má značit sebenenávist.

Ten, který nejvíce potřebuje od druhých pomoc, má z nich často strach. Vidí v nich ohrožení. Také ti, kteří se mnohdy pokouší pomoci, jen více posilují odmítání sociálního kontaktu.

Tento muž pociťuje vůči sobě sebenenávist. Takový člověk, který sebe nenávidí a nesnese svou vlastní blízkost, nesnese také blízkost druhých lidí. Jak se tedy k takovému člověku dostat?

Posedlý z onoho příběhu odmítá pomoc toho, který je ochotný vstoupit do jeho ztracenosti. Zároveň o tuto pomoc stojí. Myslím, že momentem, kde je tato touha zachycena je, když se vydá směrem k Ježíši jen, co ho spatří. Něco ho k němu táhne.

„Když spatřil z dálky Ježíše, přiběhl, padl před ním na zem“ (Mk 5,6). Čtenář by v tomto okamžiku očekával prosbu o záchranu. Místo toho však přichází žádost posedlého, aby ho nechal být.⁹⁰ Napadá mě, kolik lidí v dnešní době se potýká s podobnými problémy, jako je sebenenávist, izolace, sociální

⁸⁹ ktf.cuni.cz/~ryskova/Obrázení.doc

⁹⁰ René Milfait, Spiritualita. Studijní materiály, Jabok, PSP ETF

vyloučení. A kolik lidí si dokáže svůj problém připustit? Kolik lidí odmítá pomoc, která se jim nabízí?

Muž věděl, kým Ježíš je. Sám říká: „*Co je ti po mně, Ježíši, synu Boha nejvyššího?*“ (Mk 5,7). Věděl, že Ježíš je dobro, a protože v něm přebývalo zlo, měl z tohoto dobra strach, jako vše, co je démonské. Jeho dosavadní bytí by mohlo být zničeno.

Dosud prožívá tento člověk nenávist vůči sobě. Přichází Ježíš, který ho chce naučit přátelskému zacházení se sebou samým. Utíká před blízkostí druhých lidí. Ježíš mu nabízí onu blízkost a přátelství. Naučil se milovat smrt a mít strach ze života. Opět tu je Ježíš, který mu chce ukázat, že život je šance a úkol.

Ti, kteří se mu snažili do této doby pomoci, ho chtěli dostat pod kontrolu pomocí násilí. Ježíš k němu přistupuje jinak. Snaží se ho zkrotit bez nátlaku tím, že se do něho vcití a snaží se porozumět jeho životu. To může docílit tím, že se ho zeptá na jeho jméno.

Otázkou: „*Jaké je tvé jméno?*“, dává prostor, aby člověk sdělil, co se v něm skutečně děje. Je dobré, aby člověk svůj nynější stav dokázal pojmenovat. Svou odpověď musel přiznat, že je v něm peklo. Jeho jméno bylo „Legie“, jak sám v příběhu zmiňuje v odpovědi na Ježíšovu otázku. Je tím vyjádřeno, že jeho osobnost se rozpadá do velkého počtu okupačních oddílů.

Ježíš poslal demony na jejich žádost do stáda vepřů (což může značit, že zlo je něco „svinského“ a špinavého), v marné snaze zmírnit svou zkázu. Jak příběh ukazuje, beztak dopadli špatně. Ani mocnosti se nemohou rovnat Ježíšovi, když se s nimi přímo utká.

Ježíš se však v této zemi setkává s odmítnutím. Proč tomu tak bylo? Vždyť byli svědky toho, že se z posedlého stal opět člověk díky jeho působení. Možná měli z onoho působení strach. Zasáhl jim do jejich navyklého způsobu života. Do této chvíle byli oni těmi, kteří se museli o posedlého svým

způsobem starat, i když k tomu nepoužívali zrovna příliš vhodné metody. Možná, že byl posedlý určitým způsobem na nich závislý. Možná, že by bez nich nepřežil. Pak přijde Ježíš a vezme jim to, co do té doby bylo náplní jejich života. Nevidí dobro, ale jen sami sebe a hněv vůči cizinci, který se opovážil v jejich krajině něco změnit. Oni o tuto změnu nestáli. Byli spokojení, nebo si to aspoň mysleli. Možná že i dobro, které z Ježíše vyšlo, spatřili, ale v přítomnosti onoho dobra si více začali uvědomovat temnotu v jejich srdcích, kterou si nechtěli připustit. Proto nesnesli jeho přítomnost a žádali ho, aby z těch končin odešel. Kolik lidí stejně tak odmítá dobro, jen aby si nemuseli připustit, že život, který žijí, není v pořádku.

Je zde zajímavá jedna paralela s učedníky, které Ježíš povolal k jeho následování. Oni odešli od své rodiny a od všeho, co znali a šli za Ježíšem. Muselo být pro ně těžké vše opustit. Předpokládám, že se jim nejdříve moc nechtělo, ale nakonec se rozhodli jít za Ježíšovým hlasem.

V tomto příběhu byl posedlý tím, který chtěl s Ježíšem odejít a kamkoliv ho následovat. Dříve posedlý muž prosil Ježíše, aby směl s ním být. Ježíš mu to však nedovolil a posílá ho zpět k rodině. (*srov. Mk 5,18-19*).

Když povolával učedníky, chtěl po nich, aby svou rodinu opustili. Od tohoto muže však chce pravý opak, aby se ke své rodině vrátil a pověděl jim vše, co mu Pán učinil. Zřejmě nám má toto porovnání ukázat, že Ježíš od každého z nás žádá něco jiného podle toho, v jaké jsme situaci, a kde budeme prospěšnější. Ježíš potřeboval učedníky po svém boku, kdežto tohoto muže v jeho vlastní krajině, která byla vůči Ježíšově moci velice skeptická. V první řadě zde on musel působit. Vždyť také šlo o jeho nejbližší, které musel zachránit.

Další věcí, která mě napadla při porovnání těchto dvou situací je si uvědomit, že Ježíš po nás často chce tu těžší cestu. Tím se může přesvědčit, zda s ním doopravdy toužíme sdílet náš život.

Pro učedníky muselo být těžké opustit pohodlí svého domova, svou rodinu, kterou milovali. Avšak pro muže z onoho příběhu by bylo jednodušší svou ne příliš šťastnou minulost a lidi, kteří byli jeho součástí opustit. Možná, že se ho jeho rodina zřekla, styděla se za něho. Nechtěla s ním mít nic společného. Ježíš ho však vybízí, aby se vrátil zpět k ní a mluvil o velkých věcech, které mu Pán učinil. To pro něho muselo být obzvlášť těžké. Určitě se mnohokrát potýkat s odmítnutím, s posměchem. On však do toho šel i s veškerými riziky a začal kázat.

V příběhu se píše: „...a všichni se divili“ (Mk 5,20). To značí, že jeho služba nebyla zbytečná. Sice se nepíše nikde o tom, zda se po jeho slovech někdo obrátil. Výraz *divili se*, může znamenat, že se nad jeho slovy aspoň zamysleli. Začalo jim to vrtat hlavou. I to lze považovat za úspěch. Ani my bychom neměli předpokládat při našem hlásání, že se po našich slovech někdo zcela obrátí. Prvním krokem je, docílit toho, aby se lidé nad tím, o čem jsme mluvili, přinejmenším zamysleli. To, jak s tím sami naloží, často záleží jen na nich.

2.2.6 Obrácení o Letnicích

Letnice byly původně svátkem, kterému řecky mluvící židé říkali: „Pentakosté“, v překladu padesát dní. Šlo o padesátý den po velikonočních, kterým měl být slavnostně zakončen svátek *Pesach*. Židé si tímto svátkem připomínali předání zákona Mojžíšovi na hoře Sinaj. Pro Lukáše byl tento svátek spojen se vzkříšeným Kristem a jeho zaslíbením, které se uskutečňuje v den Letnic, kdy dochází k naplnění Duchem svatým.⁹¹ Ve Starozákonní době byl zákon vryt do desek, kdežto v Novozákonní je vryt do lidských srdcí.

Co zanesená být naplněn Duchem svatým? Když někam pronikne Boží duch, dějí se mimořádné věci. Lukáš tuto situaci popisuje velice

⁹¹ Klaus Kliesch, str. 35

autenticky, jako hukot z nebe a silným vichrem. Tím naznačuje, že je chvíle, která se nedá přehlédnout. Je zasažen jednotlivec, který je uchvácen Duchem svatým. Ukázaly se jim ohnivé jazyky, které spočinuli na každém z nich, jak dále Lukáš popisuje. To může být symbol silného Božího působení. V dějinách zkušenost s ohněm značila Boží přítomnost. Například Bůh, který promlouval k Mojžíši z hořícího keře nebo oheň, který šel před Izraelci, když je Hospodin vyváděl z Egypta. To, že tyto ohnivé jazyky spočinuli na každém z nich, značí, že každý může mít podíl na tomto zážitku, každý může zakusit onu Boží přítomnost.

Díky Duchu svatému získávají schopnost svědčit o Boží skutečnosti v cizích jazycích, takže jim rozuměli židé ze všech národů.⁹²

Již jsem se zmiňovala, že událost kolem Letnic je právě tou chvílí, kdy se Ježíšovi učedníci skutečně obrátili. V době, kdo chodili s Ježíšem, ho skutečně nenásledovali, i když to na první pohled mohlo tak vypadat. Stále byli vázáni na své vlastní plány a nesnažili se porozumět Kristovu skutečnému poslání. Až v době Letnic, po Kristově smrti, se stali skutečnými Kristovými následovníky. Byl na ně seslán Duch Boží a jim se otevřeli oči i ústa. Petr vystupuje společně s jedenácti. Tuto zprávu nenese jednotlivec, ale celé společenství.

Setkáváme se s různými reakcemi na tuto událost. Jedni se ptají: „Co to má znamenat?“ a jiní se vysmívají a tvrdí, že jsou opilí. Lukáš chce zřejmě tímto reagovat, s jakými základními reakcemi se můžeme setkat vůči křesťanství. U někoho se projeví zájem u jiného odmítání.⁹³

⁹² Klaus Kliesch, str. 36

⁹³ Klaus Kliesch, str. 37

2.2.6.1 Petrovo kázání o Letnicích

Petr vystupuje a promlouvá k lidu, aby objasnil událost, které byli právě svědkem. Na začátku své řeči chce vyvrátit milnou domněnku, že jsou opilí. Brání se tím, že je teprve devět hodin ráno (*srov. Sk. 2,15*). Což může znamenat, že v té době nebylo běžné, aby se lidé v tuto hodinu opíjeli.

Petr v první části cituje proroka Jóela, který to vše již předpověděl.⁹⁴ „*I stane se potom: Vyleji svého ducha na každé tělo. Vaši synové i vaše dcery budou prorokovat, vaši starci budou mít sny, vaši jinoši budou mít prorocká vidění*“ (*Jl 3,1*).

Petr ve své řeči připomíná události kolem Ježíše. Mluví o jeho mocných činech, o jeho smrti a vytržení z moci smrti. Kromě toho, že Petr poukazuje na Ježíšův život, smrt a zmrtvýchvstání, také ukazuje na špatné jednání lidí vůči němu.

Mluví o své radosti, že také jeho Bůh nezanechá v říši smrti a že bude zachráněn. Říká, že ten samý Duch Boží, který sestoupil na Ježíše, byl seslán také na ně a dodává: „*jak to vidíte a slyšíte*“, aby upozornil, že to nejsou jen řeči, ale že i oni sami jsou toho svědkem. Ježíš byl plný Ducha svatého, kterého ve své smrti odevzdává Otcí, aby ho mohl předat své církvi.

Duch svatý spojuje člověka s Bohem a pomáhá překonávat vzdálenost mezi nimi. Umožňuje navazovat blízký vztah s Bohem, ze kterého vznikají proroctví, vidění a sny, potvrzující Boží přítomnost v lidských srdcích.⁹⁵

Petr ve své řeči mluví o krvi, ohni a oblaku dýmu, což značí temnotu, války a přírodní katastrofy. To vše se má však změnit příchodem Pána. Přijde den, kdy se to vše změní ve světlo a přijde záchrana pro všechny, kdy vyzývá jméno Páně.⁹⁶

⁹⁴ Celý text najdeme ve SZ Jl 3,1-5

⁹⁵ Klaus Kliesch, str. 39

⁹⁶ Klaus Kliesch, str. 40

Tato řeč má být příkladem hlásání Božích skutků a jeho jednání v Ježíši Kristu. Cílem hlásání je obrácení, křest a přijetí Ducha svatého. Koná se formou dějinného popisu, aby lid viděl jednotlivé Boží zásahy v dějinách celého Božího lidu. Každé hlásání by mělo vycházet z historických prvopočátků, aby s proměnou doby nedocházelo k jeho postupnému skreslení.

Bůh učinil Ježíše Pánem a Mesiášem. On je tím, skrze kterého může člověk dojít štěstí a vysvobození. Petr také upozorňuje na lidské selhání vůči Ježíši a používá při tom záměrně relativně tvrdá slova: „*At' tedy vsechen Izrael s jistotou ví, že toho Ježíše, kterého vy jste ukřižovali, učinil Bůh Pánem a Mesiášem*“ (Sk 2,36).

Po těchto slovech posluchači cítí palčivou bolest v srdci. Svou ochotu k obrácení naznačují větou: „Co jen máme dělat?“ Vyjadřují tím svou touhu, ale neví, co s tím. Opět vystupuje Petr a vyzývá k obrácení a ke křtu. Křest je způsob, jak svou touhu prakticky uskutečnit.

Písmo nám ukazuje skutečnou podstatu obrácení. Nejde jen o změnu smýšlení, o projevení lítosti nad spáchaným hříchem a snahu o jeho nápravu. Obrácení znamená skutečně k Bohu přilnout skrze Ježíše Krista. Jde o zcela nový začátek v jeho společenství. Obrácením vyjadřuje člověk touhu po vykoupení a uvědomění si, že nelze dojít spásy vlastní silou. Křtem vstupuje člověk do nového života. Ocítá se v bezpečí Boží lásky a ve společenství s Ježíšem Kristem.

2.2.7 Mučedník Štěpán

Ve Skutcích apoštolů mluví Lukáš o Štěpánově popravě. Na jeho příběhu je zajímavé, že v tom, jakým způsobem probíhal jeho výslech a umučení můžeme spatřovat některé motivy výslechu a smrti Ježíše Krista. Pro porovnání těchto dvou osudů nám mohou posloužit dvě biblické svědectví ze Skutků apoštolů 6,8-15 a z Markova evangelia 14,53-65. Lukáš nám tím chce

sdělit, že ve Štěpánově utrpení se opakuje utrpení Ježíšovo, jako i v každém, kdo pro něho nějakým způsobem trpí. Štěpán představuje všechny ty, kdo jsou pronásledováni pro Kristovo jméno.⁹⁷

Stejně tak jako Petr, pronáší Štěpán svou řeč. Petr však mluvil k lidem z důvodu objasnění celé události Letnic se snahou o jejich obrácení, kdežto Štěpán mluvil spíše na svou obhajobu, která je naplněním toho o čem píše Lukáš ve svém evangeliu: „*Když vás povedou do synagóg a před úřady a soudy, nedělejte si starosti, jak a čím se budete hájit nebo co řeknete. Vždyť Duch svatý vás v té hodině naučí, co je třeba říci*“ (Lk 12,11-12).

Mluvila jsem o tom, jak je důležité, aby každá řeč či hlásání víry vycházelo ze zkušenosti Božího působení v průběhu celé historie. Štěpánova řeč, kterou mu dává do úst Duch svatý, je o Božím působení v dějinách, což umožňuje více porozumět Ježíšovu osudu a všem, kteří hlásají jeho jméno. Stejně tak jako Petr, také Štěpán pronáší v závěru své řeči přímé obvinění z Ježíšovy smrti: „*Byl kdy nějaký prorok, aby ho vaši otcové nepronásledovali? Zabili ty, kteří předpověděli příchod Spravedlivého, a toho vy jste nyní zradili a zavraždili* (Sk 7,52).

Už jsem mluvila o tom, že průběh Štěpánova umučení má podobné znaky jako smrt Ježíše Krista. Podobně jako Ježíš, dělal Štěpán mezi lidmi mimořádné věci. I on se dostává kvůli svým slovům před veleradu. Štěpána také obžalovávají falešní svědkové a stejně tak jako Ježíš, se Štěpán modlí za své pronásledovatele.⁹⁸

Příběh tohoto obdivuhodného mučedníka může křesťany ke Kristu přiblížit. Ježíš skrze každého z nás jedná, proto je úkolem křesťana svědčit o Boží lásce svým životem i slovem a dělat mimořádné věci pro spásu lidí.

⁹⁷ Klaus Kliesch, str. 59

⁹⁸ Klaus Kliesch, str. 62

Štěpánův příběh nás také vybízí jako křesťany, že bychom neměli oplácet zlí za zlé, ale modlit se za ty, kdo nám působí bezpráví.

Život v souladu s Boží vůlí, poslouchat jeho volání a zcela se oddat Kristu a žít v jeho pravdě se může zpočátku zdát nepohodlné. Člověk se tak setkává s odmítáním a nepochopením od druhých.⁹⁹ Ale když objeví skutečný smysl tohoto života, objeví s ním i radost a bude naplněn štěstím. Štěpán byl i ve svém utrpení šťastný. Věděl totiž, že umírá pro pravdu a ani v těch nejtěžších chvílích se ji nevzdal. Svým příběhem nám ukazuje, že je lepší zemřít pro Ježíše – jedinou pravdu, než se přizpůsobit a celý život žít ve lži.

2.2.8 Malé shrnutí

V celé této kapitole jsem se zabývala příběhy Nového zákona, které souvisí s obrácením a na kterých jsou zřetelné některé aspekty a proces metanoi. V Bibli nalezneme poměrně více novozákonních příběhů pojící se s obrácením než těch starozákonních. Klíčovou postavou Nového zákona je Ježíš Kristus. On je tím, kdo nám cestu k Bohu ukazuje a pomáhá nám se k němu neustále přibližovat. Ježíš sám říká: „.... *Nikdo nepřichází k Otci než skrze mne (Jan 14,6)*.

Mluvilo se o slepém muži. Zmínka, že byl slepý od narození, umocňovala jeho **bezmocnost**, neschopnost pomoci si vlastní silou. V příběhu o posedlém muži je rovněž vyjádřena lidská bezmocnost. Dokonce ani ostatní nebyli schopni onoho člověka přivést zpět k normálnímu životu. Musí přijít někdo větší, kdo tu moc má.

Slepota nám představuje nevíru a vidění spatření pravdy tedy uvěření. Kdo není schopný vidět onu pravdu, která je v Ježíši Kristu, je duchovně slepý. Nejen v příběhu o slepém muži můžeme tento obraz duchovní slepoty zahlédnout. Stejně jako u slepého muže od narození se u Pavla rovněž

⁹⁹ Klaus Kliesch, str. 63

projevuje duchovní slepota, která je vyjádřena slepotou fyzickou. Oba prohlédli ve chvíli, kdy spatřili skutečnou pravdu.

Důležitým aspektem obrácení je **akt vlastního vědomého rozhodnutí**. Ježíš posílá slepého muže k rybníku. On už udělal, co mohl a nyní je na každém, aby učinil krok, který mu dopomůže k uzdravení.

Dalším aspektem, který je zachycen téměř v každém z těchto příběhů, je **aspekt poslání – hlásání Boží spásné moci**. Dříve slepý muž jde a dělí se o svůj zážitek s ostatními, stejně tak i Marie se stává svědkyní a hlasatelkou živého Krista. Takovou velikou věcí si nemohou nechat pro sebe. Každé obrácení musí být spojeno s hlásáním Ježíšových mimořádných činů.

U Marie Magdalské se ukazuje aspekt obrácení, který značí ochotu **vzdát se své minulosti** pro nový život s Ježíšem. Příběh, který jsem zmiňovala, mluví však o jejím druhém obrácení, bez kterého by její původní rozhodnutí nemělo smysl.

Marie přichází k hrobu za tmy, což může značit temnotu, která v ní ještě zůstává. Je zde vidět přechod ze tmy do světla, stejně jako slepý muž, který žil v temnotě a pak otevřel oči a spatřil světlo.

Moment, kdy Ježíš **oslovuje Marii jejím vlastním jménem**, shledávám jako jeden z nejpodstatnějších v celém procesu metanoi. Naslouchat Božímu hlasu, který nás oslovuje jménem, což také vyjadřuje osobní vztah a předpokládá naši reakci, onu **radostnou odpověď**: „Ježíš, můj Pán!“

Tomáš je typickým příkladem člověka, který Ježíše zná, žil s ním a byl přítomen mnoho jeho obdivuhodných činů. Přesto však Ježíši skutečně nedůvěřoval. Pochyboval o pravdě, kterou se mu Ježíš za svého života snažil ukázat. Nevěřil ani očitým svědkům, kteří vzkříšeného Krista spatřili. Jak často si také myslíme, že Ježíše dobře známe, ale přitom mu nevěříme. Modlíme se, ale je nám předem jasné, že je nemožné, aby nám Ježíš v dané situaci pomohl.

„*Nepochybuji a věř,*“ jsou Ježíšova slova patřící Tomášovi, ale jsou určeny také pro nás. Každý se v našem životě setkáme s pochybnostmi. Proto si znovu a znovu tato slova opakujeme: „Nepochybuji a věř“. Tomáš po těchto slovech uvěřil. I my se znovu k Pánu obraťme a zvolíme: „Můj Pán a můj Bůh.“

Jeho příběh nám ukazuje důležitost *osobního setkání s Ježíšem*, stejně tak jako příběh Marie Magdalské. Oba uvěřili na základně přímého setkání s ním. Oba oslovil a oba mu radostně odpověděli a zvolali: „Můj Pán.“ I my mu tímto zvoláním odpovíme.

Také u Pavla dojde k osobnímu setkání s Kristem, které, stejně tak, jako v předchozích příbězích, začíná jeho oslovením. Když pochopí, že jde o skutečně živého Krista, posílá ho Ježíš do města, aby kázal jeho jméno. Opět je zde aspekt poslání a hlásání. Na jeho příběhu je nejvíce vidět změna, která je způsobena přímým setkáním s živým Kristem. Toto setkání *mění celý jeho život*, jeho dosavadní ideály a hodnoty.

Pavel neuvěřil na základě slova. Mnohokrát už o Ježíši slyše. Uvěřil až v důsledku osobního setkání, jako tomu bylo i u apoštola Tomáše či Marii Magdalské. Slovo je důležité, aby člověk začal o Ježíši aspoň přemýšlet a zamyslet se nad možností chtít ho lépe poznat. Avšak skutečné obrácení začíná již zmíněným osobním setkáním.

Ježíš vstupuje do života člověka, který potřebuje pomoci. Vstoupil do života slepého muže, jehož uzdravil a vstupuje do života posedlého. On však reaguje takovým způsobem, který je častý i v dnešní společnosti. Odmítá Ježíšovu pomoc, i když v hloubi duše po ni touží. Ježíš vstupuje i do našich životů s touhou je proměnit a naše bolavá místa uzdravit, proto ho neodmítejme a nechme se uzdravit jeho mocným dotykem.

V tomto příběhu o posedlém muži z Gerase je zajímavá reakce okolí na Ježíšovo mocné působení, se kterou se může setkat každý právě obrácený

člověk. Lidé ho odmítají a žádají ho, aby odešel z jejich blízkosti. Proto dříve posedlého muže Ježíš posílá zpět ke své rodině, i když by šel raději s ním. Právě zde je jeho úkol. V okolí svých nejbližších má vypravovat o Ježíšových mocných činech. Opět zde vidíme aspekt poslání. Ježíšovo jméno má hlásat každý obrácený člověk, ale každý je od Ježíše poslán někam jinam. Učedníci byli jako misionáři posláni do světa, kdežto tento muž k lidem ze svého blízkého okolí.

Den Letnic je právě tou událostí, kdy učedníci prožili ono tzv. druhé obrácení. Tehdy se stali skutečnými Kristovými následovníky. Duch Boží, který byl na ně seslán, jim otevřel oči a ústa. Jedná se o otevření očí vůči pravdě. Otevřením úst je myšleno hlásání Krista.

Mluvila jsem o tom, že jako Petr v den Letnic, také Štěpán pronáší svou řeč. Každý však z trochu odlišného důvodu. Petr kvůli objasnění situace o Letnicích a Štěpán na svou obhajobu. Jsou zde však patrné i společné znaky. Obě řeči mají svůj základ v dějinách Božího působení, z čehož by mělo vycházet každé hlásání víry a tak přispět k většímu porozumění Ježíšova významu. Oba rovněž v závěru své řeči pronáší obvinění přítomných z Ježíšovy smrti. Avšak nejvýznamnějším společným prvkem je kázání o Božích mimořádných činech, které by mělo být součástí každého hlásání víry.

3 Význam metanoiy pro pastorační praxi

V předchozí kapitole jsem na vybraných příbězích z Bible ukázala některé aspekty metanoiy, které lze vidět i v životě každého křesťana. Jakýkoliv biblický příběh nás může, zasáhnou v místě, kde to ani nečekáme. Je nutné se mu otevřít a poslouchat, co nám skrze ně Pán chce sdělit. Zmíněné příběhy nám mohly ukázat čím si „obrácený člověk“ prochází a co se děje v jeho nitru. K jakým změnám u něho dochází. Je však rovněž nutno podotknout, že jde o proces, který se neustále musí opakovat. Když už vypadá, že jsme na konci této cesty, je nezbytné opět se vrátit na začátek a znovu si celým procesem metanoiy projít. I většina osudů oněch biblických postav nám ukazuje skutečnost, že mnoho z nich Ježíše znalo, následovalo ho, vypadalo, že jim nic nechybí, ale přesto právě oni byli těmi, kteří museli opět říci své „ANO“ Ježíši a poznat, co znamená skutečně Ježíše následovat. Je však také důležité si uvědomit, že každý začátek je jiný. Stále duchovně rosteme, proto začátek druhého, třetího,.... obrázení nebude stejný jako začátek prvního obrázení.

V této kapitole se budu zabývat významem metanoiy pro pastorační praxi, protože zejména v pastoraci má své místo a každý pastorační pracovník by si měl být vědom jednotlivých aspektů metanoiy, jelikož se stýká s mnoha lidmi, kteří si tímto prochází, a zároveň znalost významu tohoto pojmu může posloužit k porozumění jemu samému, protože jako pastorační pracovník by si měl tímto procesem rovněž procházet.

Při určování významu metanoiy pro pastorační praxi budu postupovat takovým způsobem, že výše zmíněné aspekty metanoiy aplikuji do pastorační oblasti.

Nejdříve zde vymezím pojem pastorační práce, pak budu mluvit o tzv. teorii trojího úřadu Krista, ze které vyplývají tři úkoly pro kněze: úkol prorocký, kněžský a královský, v nichž můžeme nalézt některé aspekty obrácení. Zmíním, jaké čtyři základní prvky, které by církve měla obsahovat, jež jsou podstatné pro její fungování a neustálou změnu (metanoiou). Budu mluvit o dvou svátostech, které nám mohou dopomoci k obrácení. Křest je vstupní branou pro život s Kristem a svátost smíření pro udržení stálého živého vztahu s ním. Krátkou podkapitolku jsem věnovala duchovnímu doprovázení, které je rovněž důležité pro udržení stálého kontaktu s živým Kristem. Bude také zmínka o možných cestách náboženské víry a konečně v závěru kapitoly budu mluvit konkrétně o nezbytnosti znalosti pojmu metanoiou pro pastoračního pracovníka.

3.1 Pojem pastorační práce

Jedna z možných definic pastorační práce zní takto: „*Pastorační práce (z lat. „pastor“ = pastýř) je soubor činností, jejichž cílem je podpora kvality života člověka ve všech jeho dimenzích (biologické, psychologické, sociální a spirituální), avšak za předpokladu, že tato podpora má svá východiska či motivaci v evangeliu; že je zakotvena v křesťanském pojetí života.*“¹⁰⁰

3.1.1 Teorie trojího úřadu Krista

Kněz býval označován jako pastýř (z lat. „pastor“) a býval považován za jediného pokračovatele činnosti Ježíše Krista. Ostatní byli pouze objekty jeho činnosti. Mluví se o teorii trojího úřadu Krista. Ta vychází z biblického citátu Matoušova evangelia: „Ježíš přistoupil a řekl jim: „*Je mi dána veškerá moc na nebi i na zemi. Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky, křtěte je ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého a učte je, aby zachovávali všechno, co*

¹⁰⁰ Michael Martinek, str. 21

*jsem vám přikázal. A hle, já jsem s vámi po všechny dny až do skonání tohoto věku“ (Mt 28,18-20). Z tohoto výroku tedy pro kněze plynuly tři úkoly: **úřad prorocký**, který byl odvozen z Matoušova evangelia od Ježíšovy výzvy získávat učedníky. **Úřad kněžský** vychází z výzvy, aby byli tito učedníci pokřtěni a **úřad královský** od výzvy, aby byla zachována jeho nauka.*

Později se ukázalo, že tato Ježíšova slova nepatřila jen Apoštolům a jejich pokračovatelům, tedy biskupům a kněžím, ale všem křesťanům. Každý křesťan už tedy není jen objektem, ale stává se také subjektem a má se rovněž aktivně podílet na praxi církve a jednat podle vzoru Ježíše Krista.

Tyto tři úkoly nám představují tři základní aspekty metanoi, které jsem několikrát zmiňovala v předchozích dvou kapitolách. Úřad prorocký nám značí důležitý aspekt **hlásání**, skrze který se získávají noví učedníci, úřad kněžský nám ukazuje podstatný aspekt **křtu**, který je spojen s radikálním rozhodnutím pro život s Kristem a konečně úřad královský, který naznačuje, že křtem to nekončí, ale že ono rozhodnutí se má projevit i do **praktického života**.

V následující kapitole budu mluvit o tom, jak by se v církvi onen praktický život měl projevit.

3.2 Prvky církve

Jak jsem již zmiňovala, obrácení není jen věcí osobní, ale také věcí společenskou. Týká se celé církve. Církvev by se měla rovněž o obrácení zajistit. I ona by se měla snažit o neustálou proměnu.

Každá církev by v sobě měla zahrnovat tyto dobře fungující prvky, které jí onu neustálou proměnu pomohu zajišťovat:

3.2.1 Bohoslužebné jednání - liturgie („dílo lidu“)

Vyjadřuje vztah Boha k člověku a člověka k Bohu. Patří sem slavení mše, modlitba, slavení svátostí...¹⁰¹

Tyto jednotlivé úkony patřící do oblasti liturgie mohou každému člověku pomoci zůstat v neustálém vztahu a kontaktu s Bohem a mohou rovněž přispívat k jejich opětovnému obrácení.

3.2.2 Svědectví Bohu - martyria

Takové jednání křesťanů, kterým dosvědčují, že věří v Boha. Patří sem misie, hlásání či svědectví života.¹⁰²

Tato oblast nám představuje již několikrát zmíněný aspekt metanoijského hlásání Kristova jména. Této oblasti přikládám velkou důležitost. Každý, kdo se již obrátil a poznal onu radost, která plyne z jeho rozhodnutí a v důsledku toho se mu začíná měnit život, si přeci nemůže takovouto věc nechat pro sebe. Měl by mluvit o tom, co poznal a v co uvěřil. Měl by se snažit, aby i druzí měli možnost poznat to, co on.

3.2.3 Společenství – koinónia

To je vyjádření víry, že život a učení Ježíše Krista má vést ke sjednocení lidí. Patří sem kulturní a společenský život ve farnostech, snaha o sjednocení křesťanů různých vyznání i úsilí křesťanů o odstranění nespravedlností a válek, které rozdělují lidstvo.¹⁰³

Obrácení nám přináší svobodu. V první kapitole jsem mluvila o tom, že svoboda je možná jen tam, kde je zajištěna svoboda druhým. To znamená, že obrácení musí nutně souviset se společenstvím. Každý člověk je stvořený jako společenská bytost, která k životu potřebuje ostatní lidi. A co teprve pro

¹⁰¹ Michael Martinek, str. 23

¹⁰² Michael Martinek, str. 23

¹⁰³ Michael Martinek, str. 23

tento nový život? Ježíš sice každého oslovuje zvlášť, individuálně k jeho následování, v tom můžeme spatřovat onen osobní rozměr, ale zve nás do společenství s ostatními. Každý z učedníků byl osloven Ježíšem jednotlivě, ale následovali ho jako společenství. Pokud jsme obrazem Božím, tak bychom měli odrážet jeho podstatu. Bůh je trojjediný, to znamená, že Bůh vždy existoval v určitém společenství se sebou samým, proto i my můžeme existovat jen ve společenství.

3.2.4 Služba potřebným – diakonia

Má být jasnou a praktickou odpovědí na utrpení a nespravedlnost ve světě.¹⁰⁴ V této oblasti můžeme také spatřovat propojení se sociální prací. V první kapitole jsem zmiňovala osm aspektů obrácení. První z nich lze aplikovat i do této oblasti. Mluví se v něm o odbourání bariér v mezilidských vztazích. Vstupovat do vztahů a při tom nevylučovat určité skupiny lidí.

Každý, kdo se obrátil a touží Ježíše následovat, by měl jednat podle jeho vzoru. Kdo jiný než právě on byl schopný vstoupit do jakéhokoliv vztahu s jakýmkoliv hříšníkem či nemocným a uzdravit ho. Naše niterná proměna by měla mít i onu praktickou odezvu.

3.3 Dynamika křtu

Bůh stvořil člověka z lásky a chce, aby měl účast na jeho životě. Člověk však už na počátku zneužil své svobody a tím se vzdálil od Boha a vybral si tak cestu smrti. Bůh je však milosrdný a nechce, aby byl tento stav pro člověka konečný, proto mu nabízí možnost se k němu zpět obrátit a zřít se své dosavadní cesty, která vedla ke smrti. *„Hříchu jsme přece zemřeli – jak bychom v něm mohli dále žít? Nevíte snad, že všichni, kteří jsme pokřtěni v Krista Ježíše, byli jsme pokřtěni v jeho smrti? Byli jsme tedy křtem spolu s ním*

¹⁰⁴ Michael Martinek, str. 23

pohřbeni ve smrt, abychom – jako Kristus byl vzkříšen z mrtvých slavnou mocí svého Otce – i my vstoupili na cestu nového života“ (Ř 6,2-4). Tyto verše nám říkají, že každý, kdo přijal křest, byl ponořen do Ježíšovy smrti a stejně jako on byl také vzkříšen a tím povolán k novému životu. To je podstatou obrácení. Zřící se svého dosavadního starého způsobu života, vzdát se hříchu a zcela se obrátit ke Kristu – ponořit se do jeho smrti a vzkříšení.

Evangelijní obrácení je spojeno s hlásáním evangelia. Už Jan Křtitel říká: „*Čiňte pokání a dejte se pokřtít na odpuštění hříchů“ (Mk 1, 4b). Jan Křtitel vybízí lid k pokání a hlásá nezbytnost odpuštění hříchů, proto vyzvedává důležitost křtu, který je nezbytný k odpuštění hříchů.*

Křest je výchozím bodem, který proměňuje každodenní život Kristova učedníka. V něm můžeme objevit bohatství, které obrácení přináší. Na jedné straně vidíme hřích, smrt a na té druhé milost a život. Tento přechod z jedné strany na druhou můžeme nazvat jako „poutí víry“ a touto „poutí“ je právě ono obrácení. Právě křtem jsme vytahováni z temnoty, která se nás snaží pohltnout.¹⁰⁵

Obrácení znamená jasné rozhodnutí a ochotu dát se Bohem vést a nasměrovat tak svůj život. Zcela se svěřit jeho lásce. Člověk toho docílí tak, že se vzdá svého hříchu a všeho, co se rozchází s Boží vůlí.¹⁰⁶ Petr ve skutcích apoštolů rovněž vybízí k Obrácení: „*Obráťte se a každý z vás ať přijme křest ve jménu Ježíše Krista na odpuštění svých hříchů, a dostanete dar Ducha svatého“ (Sk 2, 38).*

3.4 Svátost smíření

Svátost smíření je jedna z forem, která nám může pomoci k opětovnému obrácení. Výše jsem mluvila o tom, že obrácení se má projevit

¹⁰⁵ Antonio Donghi, str. 73

¹⁰⁶ Antonio Donghi, str. 68

jako osobní i společenská událost a právě svátost smíření je příkladem toho veřejného obrácení.

Ona nám může pomoci opět se vrátit do Boží milující náruče. My jsme od něho odešli, ne on od nás. On byl tím, koho jsme naším odchodem nejvíce ranili. On však čeká a touží po našem návratu. Opět nás touží přijmout za své děti a chce, abychom my ho opět mohli nazývat Otcem. Už zdálky nás zahlédne, jak se k němu začínáme pomalu a nejistě přibližovat. Náš pomalý a nejistý krok značí obavu, jestli nás dokáže opět přijmout, nás takové hříšníky (*srov. L 15, 11-32*). Kdo však zakusil skutečnou Otcovu blízkost, poznal, že ho Otec nejen opět přijme za svoji dceru či syna, ale běží mu s velikou radostí naproti.

Již jsem mluvila o tom, že obrácení souvisí s vírou. Marek tyto dva výrazy rovněž ve svém evangeliu spojuje. Píše: „*Čiňte pokání a věřte evangeliu (Mk 1,15)*.“ Pesch píše, že obrácení znamená odmítnout všechno, co odporuje víře v Boží blízkost.¹⁰⁷

V Obřadech pokání se píše, že „Kristův učedník, který se dopustil hříchu a z popudu Ducha svatého přistupuje k svátosti pokání, se má především celým srdcem obrátit k Bohu. Toto niterné obrácení srdce, které v sobě zahrnuje lítost nad hříchem a předsevzetí vést nový život, je vyjádřeno zpovědí církvi, patřičným zadostiučiněním a polepšením života. Bůh pak udělí odpuštění hříchů prostřednictvím církve, která působí skrze službu kněží.“¹⁰⁸

V životě každého křesťana je rovněž nepostradatelná církev. Společně s ní vyznáváme svou víru a s ní se zříkáme našich prohřešků. Proto by se i obrácení mělo dít veřejně. Zpověď je jedním z prostředků, jakým můžeme viditelně projevit své obrácení.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Otto Hermann Pesch, str. 111

¹⁰⁸ Obřady pokání, str. 9

¹⁰⁹ Otto Hermann Pesch, str. 112

Vlivem působením ducha svatého prožívá církev mimořádnou obnovu skrze liturgii a svátosti. Ona obnova však nemůže přijít bez naší aktivní spolupráce a bez úplné proměny našeho srdce. Toto nové srdce je podmínkou k tomu, abychom se stali skutečnými křesťany, abychom milovali, jako Ježíš miloval nás, abychom odpouštěli, jako Ježíš odpustil nám. Měli bychom se snažit o to být živými křesťany, ne vlažnými. Každý by měl na nás poznat tu radost z odpuštění, které se nám dostalo a která nás proměňuje. Jen tehdy, když uznáme svou hříšnost a obrátíme se, nás může Boží odpuštění proměnit.¹¹⁰

3.4.1 Opravdová lítost (Petr X Jidáš)

Podmínkou odpuštění hříchů je projevit opravdovou lítost nad spáchaným proviněním, což je také jeden z aspektů metanoie. *Obřady pokání* nám připomínají, že na první místo kajících úkonů by měla být řazena lítost, která je „*bolestí duše nad spáchaným hříchem a jeho odsouzením, spojeným s předsevzetím už nehřešit.*“ Dále připomíná, že „*Kristovu království se totiž přibližujeme pouze vnitřní proměnou celého člověka (metanoia), která působí, že jsme zasaženi tou Boží svatostí a láskou, která se v poslední době projevila na Synu a která nám byla plně uštědřena (srv. Žid1,2; Kol1,19 a j.; Ef 1,23 a j.), a začneme přemýšlet, soudit a pořádat svůj život. Na této lítosti srdce závisí pravdivost pokání. Obrácení má totiž zasahovat člověka v jeho nitru, aby mu den ze dne dodávalo většího světla a uvádělo ho do stále většího souladu s Kristem.*“¹¹¹

Ukažme si na dvou biblických postavách, jak si každá rozdílně poradila s pocitem viny. Totiž ne každý pocit viny může být projevem opravdové lítosti.

Jidáš zradil Ježíše. Když si pak uvědomil důsledek svého činu, šel s hořkostí ve svém srdci a s výčitky k velekněžím, hodil jim zpátky peníze,

¹¹⁰ Henri Caldélari, str. 6

¹¹¹ Obřady pokání, str. 9

kteřé od nich dostal za zradu Ježíše a řiká: „*Zhřešil jsem, zradil jsem nevinnou krev! (Mt 27,4-5)*“ Potom odešel a oběsil se. Jidáš propadl zoufalství. Nevěděl, jak správně naložit s výčitky a s pocity viny, které ho neustále provázely a dovedly ho až k sebevraždě. Co bylo však skutečnou příčinou Jidášova zoufalství? Byla jím jeho vlastní pýcha. Poznal svou velikou chybu, ale už nepoznal Ježíšovu ohromnou lásku. Pýcha vede člověka k tomu, že chce raději zemřít než se snížit před Bohem a požádat ho o odpuštění.¹¹² Pýcha je jedna ze sedmi smrtelných hříchů a bývá stavěna na přední příčku závažnosti, protože z pýchy se často odvíjí i ostatní hřichy, jako tomu tak bylo u Jidáše, který si raději vzal život, než aby se pokořil. Takovýto typ lidí se snaží sami za svůj hřích potrestat. Chtějí se sami sebe zbavit pocitu viny. Ale to nejde. Kdyby to šlo, tak by Ježíšova oběť na kříži byla zbytečná.

Petr se také dopustil určité zrady vůči Ježíši. Zapřísahal se, že by ho nikdy nezapřel a šel s ním klidně i na smrt. Avšak už při první příležitosti ho zapírá, přísahá, že ho nezná a to hned třikrát za sebou. Až kohoutí zakokrhání mu připomnělo, čeho se dopustil. Stejně tak, jako Jidáš, také on pocíťoval silné výčitky. V Písmu se píše, že „*vyšel ven a hořce se rozplakal*“ (L 22,62).

Nejde o to, zkoumat a dumat nad tím, který hřích je větší, ale důležitý je postoj člověka. Jak se vypořádat s pocitem viny. Petrovo provinění ho nevede ke smrti jako Jidáše, nepropadá zoufalství, ale jeho upřímná lítost ho vede ještě k větší oddanosti Kristu a k opravdovému obrácení.¹¹³

My bychom se měli zamyslet nad tím, jestli také nevykazujeme „jidášovské znaky“, kterými jsou nezdravé pocity viny, strach o sebe a pýcha¹¹⁴, o které jsem již mluvila a zmiňovala její závažnost. Buďme tedy jako Petr. Uvědomme si, že právě ve chvílích naší slabosti, našeho selhání potřebujeme pocítit Boží lásku a jeho přijetí. Neodvracejme se od něho, kvůli

¹¹² Józef Augustyn, str. 15

¹¹³ Józef Augustyn, str. 16

¹¹⁴ Józef Augustyn, str. 16

svému studu či pýše. On nám touží odpustit. Proto se nebojme a skloňme se před ním. Obrátme se k němu. Vyjádřeme, jak moc nás to mrzí a že ještě více toužíme po jeho blízkosti a jeho náruči, která nám prozradí, že je nám odpuštěno.

3.5 Duchovní doprovázení

Duchovní doprovázení je jednou z oblastí pastorační péče. V křesťanském životě je velice podstatné a může být rovněž prostředkem pro neustálou konverzi. Každý křesťan by měl docházet k někomu, ke komu má důvěru a kdo by mu dokázal poradit s různými otázkami týkajícími se víry, ale i jiných oblastí či pomoci s některými situacemi, které jsou pro něho obtížně zvladatelné.

Barry a Connolly definují duchovní doprovázení jako: „*pomoc, kterou poskytuje jeden křesťan druhému, aby mu umožnil vnímat osobní Boží sdělování jemu určené, odpovídat tomuto Bohu, dávajícímu se osobně poznat, růst v důvěrnosti s ním a plně prožívat důsledky tohoto vztahu.*“¹¹⁵

Střediskem duchovního doprovázení je tedy duchovní zkušenost s Bohem, ne názory. Tato zkušenost je chápána jako trvalý osobní vztah s Bohem, ne jen nějaký ojedinělý zážitek. Duchovní doprovázející se také zajímá o další oblasti života člověka, ale primárně ho zajímá ona zkušenost s Bohem, která je doprovázena modlitbou. Doprovázení znamená víc než jen poskytnutí nějaké rady či pomoci řešit určité problémy. Znamená to, že ten, kdo vyhledá doprovázení, někam směřuje a chce, aby ho na této cestě někdo doprovodil, s kým by mohl mluvit. Tento rozhovor by však neměl být bezcílný, ale měl by pomoci najít onu hledanou cestu.¹¹⁶

Je potřeba si uvědomit, že každý člověk je jiný, každý je originální, proto také jeho cesta víry bude jiná. Záleží na typu osobnosti a jeho charakteru. Níže si ukážeme, jakými možnými cestami náboženské víry si člověk může projít. Nelze však člověka někam „zaškatulkovat“. Cest k náboženské víře je tolik, kolik je lidských bytostí. Tento nástin nám bude sloužit pouze pro lepší

¹¹⁵ William A. Barry, William J. Connolly, str. 20

¹¹⁶ William A. Barry, William J. Connolly, str. 23

představu a orientaci, což se nám v budoucnu může hodit, když budeme mít příležitost někoho duchovně doprovázet. Je dobré mít představu, jakými možnými způsoby lze víru prožívat.

3.6 Cesty náboženské víry

Než přejdu k jednotlivým možným cestám náboženské víry, chtěla bych zmínit tři hlavní motivace, které vedou člověka ke konverzi a o kterých by měl každý sociální a pastorační pracovník vědět, aby lépe porozuměl klientově duši. Jde o motivace existencionální, psychologické a sociologické.¹¹⁷

Existencionální motivace hledá odpověď na otázky související s naší existencí a může předpokládat existenci Boha. Ptá se na otázky, zda má život smysl, otázky hodnot, vyrovnávání se s problémy a v neposlední řadě se zabývá otázkami smrti.¹¹⁸

Další oblastí jsou *psychologické motivace*, které se týkají potřeb lidí v běžném životě. Můžeme mluvit o třech základních potřebách – být milován, být svobodný, být uznávaný, jak ukazuje základní klasifikace vztahových potřeb, jež nacházíme například u Thomase Harrise (Já jsem OK, ty jsi OK).¹¹⁹

A konečně *sociologické motivace*. Ty vychází z potřeb člověka nebýt sám a stát se součástí nějakého společenského celku.¹²⁰

Nyní přistupme k jednotlivým cestám náboženské víry. Již jsem se zmiňovala o Marii Magdalské a o apoštolu Tomášovi. Jejich příběhy jsou příběhy konverze, které nám ukazují, co obrácení obnáší. U obou můžeme spatřovat přechod z vlastní uzavřenosti k otevření se Kristu, přechod z nevíry k víře.

¹¹⁷ Prokop Remeš, Alena Halamová, str. 188

¹¹⁸ Prokop Remeš, Alena Halamová, str. 188

¹¹⁹ Prokop Remeš, Alena Halamová, str. 187

¹²⁰ Prokop Remeš, Alena Halamová, str. 189

Marie a Tomáš nám ukazují typicky mužskou a ženskou identitu naší duše. Zatímco Tomáš potřebuje logiku, Marii stačí emocionální vztah. Avšak víra není ani věcí racionální ani emocionální. Víra je především zkušeností. Je třeba osobního setkání a důvěry. Ve svém srdci odpovědět Ježíši na jeho vybídnutí.¹²¹ Podívejme se, jak víra vstupuje do života člověka.

Cesta víry není jedna. Může jich být tolik, kolik je lidských existencí. Každý jí prochází odlišně a každá může být ta pravá, pokud vychází z pravdivosti lidského nitra.¹²²

Víra může vstupovat do duše člověka různými způsoby. Janovo vyprávění nám představuje čtyři základní obrazy konverze, které nám mohou posloužit k hlubšímu pochopení toho, jakou roli hraje víra v mysli člověka.

Je zde již zmíněná *Marie Magdalská*, která prožívá u Ježíšova hrobu hluboké emoce zoufalství. Poté se setkává s člověkem, o kterém si myslí, že je to zahradník. Až když ji osloví jejím vlastním jménem, poznává Ježíše. Kristus je živý a víc nepotřebuje vědět. Od této chvíle je její víra nezlomná.¹²³

Dalším typem člověka je *apoštol Jan*. I on prožívá s Ježíšem neobyčejné zážitky. U něho však nejde tolik o emocionální vzplanutí. Jan byl vzdělaný intelektuál. Znal dobře spisy Starého zákona, které dával do souvislostí se svými zážitky s Ježíšem. Poměrování oněch obrazů z Bible s jeho osobní zkušeností s Kristem mu pomohlo k novému pohledu na život. Náhle se mu vše jevílo smysluplnější.¹²⁴

Pak je tu hlouček *apoštolů*. Ti se nachází někde mezi Marií Magdalskou a Janem. Neprožívají emoce tak bouřlivě jako Marie, ani nestudují Písma jako Jan. Nejde jim tolik o věci posmrtné a nebeské, ale o život zde na

¹²¹ Prokop Remeš, Alena Halamová, str. 187

¹²² Prokop Remeš, Alena Halamová, str. 187

¹²³ Prokop Remeš, Alena Halamová, str. 184

¹²⁴ Prokop Remeš, Alena Halamová, str. 185

zemi. Tomášovi sdělují: „Viděli jsme Pána.“ Vyjadřují tím, že jejich život má zase smysl a jasný cíl.¹²⁵

A konečně čtvrtým typem člověka je zde apoštol Tomáš, postava, která reprezentuje skepsi a je pro ni důležitější pravda, než radost a pokoj. Až když se s Ježíšem setkává tváří v tvář, poznává v něm Boha. I přesto, že to byl skeptik, jako první padá před ním na tvář a vyznává ho: „Pán můj a Bůh můj!“¹²⁶

Carl Gustav Jung popisuje čtyři základní psychické funkce: myšlení, cítění, intuice, vnímání, kterým odpovídají čtyři typy cest vedoucích k Bohu, jež můžeme spatřovat ve čtyřech postavách, které se setkaly se vzkříšeným Kristem.

Myšlení je taková funkce, která se snaží porozumět vnějšímu světu vyvozováním logických důsledků. Věci hodnotí z hlediska poznatků a pravdivosti.¹²⁷ Této funkci může odpovídat postava apoštola Tomáše, pro kterého musela mít skutečnost určité logické vysvětlení.

Opačnou funkcí je *cítění*. Ta hodnotí z hlediska emocí a pocitů.¹²⁸ Marie Magdalská je postavou, která byla velice emocionálně založená a celou situaci Ježíšovy smrti a vzkříšení hluboce prožívala.

Vnímání přijímá věci, tak jak skutečně jsou. Například člověk, u kterého tento typ převažuje, si bude pamatovat detaily nějaké historické události, avšak bez souvislostí.¹²⁹ Tomuto typu lze přiřadit hlouček apoštolů, kteří nespatořovali souvislost mezi tím, co se událo a co se teprve mělo stát, i když jim to Ježíš nesčetněkrát opakoval.

¹²⁵ Prokop Remeš, Alena Halamová, str. 185

¹²⁶ Prokop Remeš, Alena Halamová, str. 185

¹²⁷ Jolande Jacobi, str. 10

¹²⁸ Jolande Jacobi, str. 10

¹²⁹ Jolande Jacobi, str. 10

Intuice rovněž chápe věci „skutečně“, ale na rozdíl od vnímání se nezabývá detaily, ale chápe vnitřní souvislosti dané věci.¹³⁰ Apoštol Jan byl intelektuál, který dával do souvislostí své zážitky s Kristem s tím, co měl nastudované ze spisů Starého zákona.

Proč C. G. Jung použil zrovna čtyři základní funkce k popsání lidské psychiky? Čtyřka je již od pradávna znakem celistvosti či úplnosti. Například čtyři světové strany či čtyři ramena kříže.¹³¹

Každý z nás je jiným psychologickým typem a každý z nás se tedy může dostat k Bohu jinou cestou. Zmíněné typy cest spojující člověka s Bohem, nám pomohou najít vlastní cestu náboženského života s jedním cílem – tím je Ježíš Kristus. Sám říká: *„Já jsem ta cesta, pravda i život. Nikdo nepřichází k Otci než skrze mne (Jan 14,6).*

3.7 Malé shrnutí

Pastorační pracovník je člověk, který pracuje s lidmi a to zejména s těmi, kteří se nějakým způsobem v církvi pohybují. Měl by se zajistit o to, aby tito lidé, stále obnovovali svůj vztah s Bohem.

Jak jsem již zmiňovala, Bůh člověka povolává do vztahu osobním oslovením a my do onoho vztahu vstupujeme naší vlastní odpovědí. Toto prvotní oslovení bývá často hodně osobní a člověk k němu mnohdy ani společenství nepotřebuje. Avšak aby v onom vztahu vydržel, je společenství nezbytné. Je zapotřebí někoho, kdo by těmto lidem pomohl se stále utvrzovat v této cestě. Pastorační pracovníci jsou právě těmi, kteří je můžou podporovat a pomoci si tento vztah udržet. Mluvila jsem o duchovním doprovázení. I to může být úkol pastoračního pracovníka.

¹³⁰ Jolande Jacobi, str. 10

¹³¹ Jolande Jacobi, str. 11

Měl by znát jednotlivé aspekty obrácení, aby lépe porozuměl člověku a věděl, kde se právě nachází a co právě potřebuje. Ale aby mohl radit druhým, je nutné, aby porozuměl i sám sobě. I on musí vědět, jak je na tom se vztahem k Bohu a v jaké části onoho procesu metanoi se nachází.

Je dobré si připomenout příběh posedlého či příběh slepého muže od narození, o kterých jsem mluvila v předchozí kapitole. Jejich nemoc vyjadřuje bezmocnost, neschopnost pomoci si vlastní silou. To rovněž ukazuje na bezmocnost nás všech. Dokonce ani okolí často nedokáže zasáhnout. Musí přijít někdo silnější, kdo tu moc má. Přichází Ježíš. On však nejedná násilně. Netlačí nás do ničeho. Oslovuje nás a čeká, až my mu odpovíme. V životě každého jsou chvíle, kdy selhává. Je důležité nezůstat u selhání, ale začít znovu.

Pastorační pracovník nemá za úkol měnit lidi. To může jen Bůh. On má jen zprostředkovat ono poznání. Pomoci lidem, aby se ztišili a zaposlouchali se, zda nezaslechnou Boží volání.

Pastorační pracovník by se měl snažit zprostředkovat lidem pravou podstatu metanoi a doprovázet je na této skutečné cestě obrácení a následování Krista. O významu a podstatě obrácení jsem celkem podrobně mluvila v prvních dvou kapitolách. V té první jsem se zabývala metanoiou obecně a v té druhé jsem její východiska ukázala na některých biblických příbězích, které jsem aplikovala do našich životů.

Stručně shrnu některé aspekty a východiska metanoi, abychom se v tom lépe orientovali. V první řadě sem patří Boží oslovení, poté odpověď člověka na toto oslovení, kterou by měl projevit prakticky svou ochotou, vzdát se své minulosti pro tuto nabízející se budoucnost s Kristem, odvrátit se od dosavadního způsobu života, být ochotný neustále měnit svůj život a znovu a znovu se pro Krista rozhodovat. Odpoutat se od svých snů a plánů a zcela se dát do rukou Otce. V obrácení nejde v první řadě o změnu chování a postojů,

ale o vztah s Kristem, o onu lásku, která nás neustále mění. Patří sem také schopnost milovat lidstvo a vidět ho očima Ježíše Krista. Důležitá je radost z tohoto nového života, se kterou bychom se měli podělit i s ostatními tím, že jim budeme zvěstovat Ježíšovo jméno. Každý pastorační pracovník by měl o tomto všem vědět a nejet to, měl by to také prožít, aby druhým mohl pomáhat na této krásné cestě za Ježíšem.

4 Význam metanoi pro sociální práci

Mezi pastorační prací a sociální prací může existovat souvislost. Pastorační práce může být chápána jako motivace k sociální práci, prostředkem pro sociální práci a stejně jako sociální práce, také pastorační práce slouží člověku v jeho celistvosti.

Tyto dvě disciplíny se vzájemně doplňují a jejich cíle se ovlivňují. Často ani nepoznáme, zda pastorační práce pomohla člověku v jeho sociálním fungování či sociální práce umožnila člověku otevřít se transcendentnu.

V předchozí kapitole jsem mluvila o tom, jak je důležité pro pastorační práci vědět o významu metanoi, o jejím procesu a jednotlivých aspektech pro porozumění danému člověku. V pastorační práci se však ona znalost dá předpokládat. Ale jak je tomu v sociální oblasti? Jsem přesvědčena, že i zde by o tom mělo být povědomí. Každý sociální pracovník pracuje s různými lidmi a znalost tohoto výrazu, který v sobě skrývá mnoho, jak jsme mohli pozorovat v prvních dvou kapitolách, je nezbytná pro pochopení nitra člověka.

V této kapitole nejdříve vymezím pojem sociální práce, ze kterého si určíme východiska metanoi pro sociální práci. Potom budu mluvit o lásce k druhým, protože postoj lásky k druhým je v sociální práci důležitý a také každý obrácený člověk, by ji měl projevovat. Také se krátce zmíním, proč je

důležité se zasazovat o změně struktur a proč je to významné pro metanoi a pro sociální práci. Na závěr představím jednu z metod pro léčbu lidí se závislostí, která v sobě zahrnuje právě ten duchovní aspekt a její jednotlivé kroky nám mohou připomenout proces metanoi.

4.1 Vymezení pojmu sociální práce

Nyní vymežím pojem sociální práce, na čemž si můžeme ukázat, jaké jednotlivé aspekty metanoi se v onom vymezení sociální práce mohou odrážet.

Sociální práci lze definovat různými způsoby. Mezinárodní federace sociálních pracovníků (2000) schválila tuto definici sociální práce: „*Sociální práce podporuje sociální změnu, řešení problémů v mezilidských vztazích a posílení a osvobození lidí za účelem naplnění jejich osobního blaha. Užívaje teorií lidského chování a sociálních systémů, sociální práce zasahuje tam, kde se lidé dostávají do kontaktu se svým prostředím. Pro sociální práci jsou klíčové principy lidských práv a společenské spravedlnosti.*“

Základní význam pro sociální práci mají principy lidských práv a sociální spravedlnosti. Sociální práce má za úkol pomáhat lidem zlepšovat jejich životní podmínky, uspokojovat základní potřeby a přispívat k dosažení změn v jejich životě. Dosáhnout oněch změn je dlouhý a náročný proces. Probíhá skrze budování vztahu důvěry, analyzováním konkrétní situace, k poznávání a zvládání rizik. Sociální pracovníci jsou ti, kteří onu změnu urychlují. Snaží se o odstranění různých forem nespravedlnosti a usilují o rovnost, svobodu, spravedlnost a solidaritu. Sociální práce má své základy v humanitárních, demokratických a náboženských idejích.¹³²

¹³² René Milfait, *Lidská práva na rozhraní sociální práce a teologickoetických aspektů*. Studijní materiály, Jabok, PSP ETF

4.2 Východiska metanoií pro sociální práci

Výše jsem vymezila sociální práci a její význam a na tomto pojetí sociální práce bych chtěla ukázat některé společné aspekty s metanoiou.

Proto bych nyní chtěla připomenout systematické pojednání o pojmu obrácení, které lze shrnout jako: „*Nový způsob života člověka, který se orientuje na Ježíše Krista, v aktu rozhodnutí se navrací k sobě samému tím, že se osvobodí a vyjde ze svého dosavadního stavu, odstraňuje bariéry v mezilidských vztazích a působí solidaritu resp. společenství.*“¹³³

Obrácení tedy znamená **nový způsob života**. Všimněme si, že o změně se rovněž mluví v definici sociální práce. Přímě se zde říká, že sociální práce podporuje sociální změnu. Jeden z aspektů metanoií mluví o vyjití ze současného stavu o změně, která dává nový smysl. Přesně o to jde i v sociální práci. Změnit současný stav klienta. Snaha o to, aby mu tato změna dala nový smysl života, přinesla nové hodnoty a on mohl zase dál normálně fungovat.

Dalším východiskem metanoií je **navrácení se k sobě samému**. Každý člověk by měl být schopný pocítit vlastní hodnotu. Uvědomovat si svoji vlastní důstojnost. Toto uvědomění je také principem sociální práce. Kodex sociálních pracovníků mluví o tom, že by sociální pracovníci neměli své zájmy a potřeby nadřazovat zájmům a potřebám svých klientů, zároveň by však neměli na svou vlastní důstojnost zapomínat. Pro to, aby byli schopni respektovat lidskou důstojnost druhých, je nutné, aby v první řadě respektovali svou vlastní.¹³⁴ Jeden z aspektů metanoií v této souvislosti mluví o tom, aby každý sám sebe viděl pravdivě a neuzavíral se do sebe, čehož chce také sociální práce u svých klientů docílit.

¹³³ René Milfait, Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce, str. 259

¹³⁴ René Milfait, *Lidská práva na rozhraní sociální práce a teologickoetických aspektů*. Studijní materiály, Jabok, PSP ETF

Toto pojetí metanoií rovněž mluví o **osvobození** člověka. Již byla řeč o tom, že obrácení činí člověka svobodným, protože tímto rozhodnutím jsme se vědomě vzdali hříchu a ten nás už nesvazuje. Definice sociální práce podle mezinárodní federace sociálních pracovníků rovněž zmiňuje osvobození člověka a každý sociální pracovník by měl svým klientům onu svobodu zajišťovat.

Pro metanoií je podstatné, jak už několikrát o tom byla řeč, aby člověk **vyšel ze svého současného stavu**. Tento důležitý aspekt jsme měli možnost sledovat v průběhu celé práce a nyní bych ho chtěla ukázat ve světle sociální práce. Vždyť zde jde přeci také v první řadě o člověka a o snahu pomoci mu vyjít z jeho současného stavu a dosáhnout tak pozitivních změn v jeho životě. Jde o snahu zlepšit jeho životní podmínky.

Nelze si nevšimnout důležitého významného aspektu, který má sociální práce s metanoií společný. Rovněž jsem mluvila o tom, že rozhodnutí se obrátit sebou také musí přinášet změnu v mezilidských vztazích. V pojetí metanoií ze kterého právě vycházíme, se výslovně píše, že obrácení **odstraňuje bariéry v mezilidských vztazích**. Porovnejme to s tím, co se píše v oné definici sociální práce, ze které čerpáme. Zde se uvádí, že sociální práce podporuje řešení problémů v mezilidských vztazích. Je tím vlastně vyjádřeno to samé. Nejde jen o změnu daného člověka. Tato změna by měla působit i na pozitivní změnu vztahů mezi lidmi. Jeden z aspektů metanoií přeci říká, že je důležité identifikovat se s hříšníky, odbourat bariéry v mezilidských vztazích a přitom nevykloučovat určité skupiny lidí. V tom nám je ohromným příkladem Ježíš Kristus. Kdo jiný se dokázal tak hluboko ponořit do vztahu s každým člověkem nevyjímaje při tom žádnou skupinu lidí? O to by mělo jít i v sociální práci. Je to obor, ve kterém jde o pomoc druhým bez ohledu na to, do jaké skupiny patří a co všechno špatného udělal. Je důležité mít před očima člověka, ne jeho hřích.

A konečně se u obou pojetí objevuje **solidarita**. Mluví se o tom, že obrácení, jakožto nový způsob života působí solidaritu. Ona solidarita je velmi patrná i v sociální práci. Při vymezování pojmu sociální práce jsem mluvila o tom, že sociální pracovník by měl o solidaritu a spravedlnost usilovat.

Právě jsme porovnávala vymezení obou pojmů, na kterých je krásně vidět, jak se metanoia projevuje v sociální oblasti. Jeden aspekt metanoie však v sociální práci chybí. Je tím vědomé rozhodnutí svůj život směřovat k Ježíši a svůj život utvářet pod Boží vládou. To je věc, která je v obrácení tou stěžejní. Myslím si však, že v sociální práci může určitá forma i tohoto aspektu být přítomna. Snaha utvářet svůj život kvůli vyššímu principu. Směřovat svůj život k lásce (kterou pro křesťany představuje Kristus) a tuto lásku projevovat druhým. Myslím, že kdo hledá skutečnou lásku, hledá vlastně Ježíše a to vnímám jako velmi důležitý krok.

4.3 Láska k druhým

Každý obrácený člověk by měl dokazovat svou lásku k Bohu tím, že bude milovat druhé. U křesťana, který žije skutečně křesťanský život, se předpokládá určité jednání a chování, které ho vede ke starosti o druhé, jak to vyplývá z povahy církve, mezi jejíž hlavní prvky patří již zmíněná *diakonia*.

Vychází se z ideje člověka stvořeného k božímu obrazu a podobnosti (imago Dei). Lidská důstojnost a z ní vycházející lidská práva jsou založeny na této ideji, která nám představuje přední význam člověka, jenž byl stvořený Bohem. On nám představuje nevyšší spravedlnost a milosrdenství. Člověk má tedy účast na božském životě. Ježíš Kristus je vrcholným ztělesněním oné ideje. Zmíněné pojetí člověka stvořeného k Božímu obrazu a podobnosti se týká každého člověka na základě jeho lidství. Je darem, ale zároveň i úkolem. Tato idea v sobě spatřuje impulsy lidské důstojnosti a určuje rovnost všech lidí, což

vede ke spravedlnosti, solidaritě, k přikázání lásky, k cenění lidského života, k vzájemné úctě a zasazování se za lidskou důstojnost druhých.¹³⁵

I takovýto náhled na člověka stvořeného k Božímu obrazu může pomoci lidem pracujícím v sociální oblasti vnímat člověka jiným způsobem a více si uvědomovat jeho důstojnost, která je univerzální a nezcizitelná.

Sociální pracovníci by měli ke každému člověku přistupovat jako k celostní bytosti a brát v úvahu všechny aspekty jeho života a snažit se rozvíjet jeho silné stránky. Lidská důstojnost je vyjádření lásky k druhým, jak je interpretována v etickém kodexu. Je zdůrazněna základní zkušenost lásky a uvědomění si vlastní důstojnosti s porozuměním lidské důstojnosti druhých.¹³⁶

S tím též souvisí nabídka nového začátku a změny života, kterou nám představuje metanoia. Ježíš Kristus se setkával s lidmi, jejichž život byl z různých důvodů a různým způsobem narušen. On svým postojem vyjadřuje bezpodmínečné přijetí, navazuje vztahy důvěry a dopomáhá k uvědomění si stavu svého vlastního života. Z toho lze odvodit impulzy pro lidskou důstojnost. Člověk může nejprve pocítit Boží bezpodmínečné přijetí a pak z toho vyplývá odpovídající způsob smýšlení, postojů a jednání.¹³⁷

Pojem lásky se rovněž objevuje v etických kodexech sociálních pracovníků, stejně tak jako respektování vlastní důstojnosti pracovníka. Dle křesťanského poselství přikázání lásky je založeno na lásce Boha k člověku, jež nás miloval jako první. Ona láska byla ztělesněna v osobě Ježíše Krista. Úkolem člověka je, na tuto lásku odpovědět, což se má projevit ve vztazích k druhým i k sobě samému.¹³⁸ Jak nejlépe mu dokázat svou lásku než tak, že ji

¹³⁵ René Milfait, *Lidská práva na rozhraní sociální práce a teologickoetických aspektů*. Studijní materiály, Jabok, PSP ETF

¹³⁶ René Milfait, *Lidská práva na rozhraní sociální práce a teologickoetických aspektů*. Studijní materiály, Jabok, PSP ETF

¹³⁷ René Milfait, *Lidská práva na rozhraní sociální práce a teologickoetických aspektů*. Studijní materiály, Jabok, PSP ETF

¹³⁸ René Milfait, *Lidská práva na rozhraní sociální práce a teologickoetických aspektů*. Studijní materiály, Jabok, PSP ETF

budeme projevovat druhým? V Písmu svatém se přeci píše: „*Amen, pravím vám, cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili*“ (Mt 25,40). Prikázání lásky by se mělo vztahovat na každého, bez jakéhokoliv omezení, čehož by si měl být vědom i každý sociální pracovník.

V prvním listu Korintským 13 je známá pasáž o lásce, která popisuje pravou podstatu lásky. Měla by vykazovat tyto vlastnosti: „*Láska je trpělivá, laskavá, nezávidí, láska se nevychloubá a není domýšlivá. Láska nejedná nečestně, nehledá svůj prospěch, nedá se vydráždit, nepočítá křivdy. Nemá radost ze špatnosti, ale vždycky se raduje z pravdy. Ať se děje cokoliv, láska vydrží, láska věří, láska má naději, láska vytrvá.*“ (1 Kor 13,4-7). Tyto verše nádherně vystihují podstatu pravé lásky. I přesto, že vychází z Bible, měly by být známy všem a to zejména lidem v pomáhajících profesích, tedy i pracovníkům v sociální oblasti.

Každý sociální pracovník by se měl snažit pomoci každému člověku, který to potřebuje bez ohledu, co vše špatného učinil. Jak už jsem říkala, měl by mít před očima člověka, ne jeho hřích. Takto by měl vnímat člověka i každý obrácený člověk. Bez toho nelze mluvit o skutečném obrácení.

4.4 Změna struktur

Již jsem mluvila o tom, že obrácení je věcí celého společenství a nejen individuální záležitostí. Proto nejde jen o změnu daného člověka, ale mluví se i o snaze měnit životní podmínky a utvářet společenské systémy.

Někdy se hovoří o tzv. sociální či strukturální vině. Ony struktury jsou právě těmi, které někdy porušují lidská práva, což je dáno nastavením jednotlivých systémů a má to dopad na konkrétní životy a vztahy lidí.

Sám Ježíš se často snažil měnit špatné systémové nastavení, což vedlo k jeho pronásledování a zabití. Dle tohoto křesťanského poselství je potřebné, aby změna člověka vycházející z účasti na Božím životě nepronikla jen do

lidských srdcí, vztahů, ale i do dalších celků a struktur.¹³⁹ To je rovněž úkolem a posláním sociálních pracovníků. Neměli by se snažit jen o změnu u svých klientů, ale také o změnu struktur, které jsou mnohdy špatně nastaveny. V kodexu sociálních pracovníků se píše, že sociální pracovník by se měl zasazovat o zlepšení sociálních podmínek a sociální spravedlnosti tím, že podněcuje změny v zákonech, politice státu i v politice mezinárodní.¹⁴⁰

Výše jsem mluvila o tom, jak se prvky metanoijsky projevují v sociální oblasti a co mohou mít společného. V následující podkapitole bych chtěla uvést konkrétní příklad jedné z metod léčby závislosti, která svými jednotlivými kroky může připomínat proces metanoijsky.

4.5 Dvanáctikrokový program¹⁴¹

Program dvanácti kroků popisuje ve své knize *Nezdravá závislost* terapeutka *Diane Doyle Pita*, která rovněž vychází ze své praxe. Jde o program používaný pro léčbu závislosti. Program předpokládá osobní proměnu člověka a změnu smýšlení. Vychází z křesťanství a z předpokladu lidské bezmocnosti a neschopnosti dojít záchranu vlastním úsilím. Program vede k naprosté abstinenci a staví na přijetí vlastní nedokonalosti, ale také na touze po upřímné lásce. Zaměřuje se na tři oblasti lidských vztahů: na vztah k sobě, k druhým lidem a na vztah k Bohu. Tuto metodu ve své práci připomínám z toho důvodu, protože jednotlivé kroky programu nám mohou připomínat proces metanoijsky.

Každý léčený člověk by měl pracovat na třech aspektech svého „Já“: Na kognitivním, spirituálním a emočně – vztahovém. Podle toho, ve které části léčby se člověk nachází, se dává důraz na určitý aspekt.

¹³⁹ René Milfait, *Lidská práva na rozhraní sociální práce a teologickoetických aspektů*. Studijní materiály, Jabok, PSP ETF

¹⁴⁰ http://socialniprocnovnici.cz/public/upload/image/eticky_kodex_ssprcr.pdf

¹⁴¹ Dianne Doyle Pita, str. 60 - 66

V tomto programu se člověk napřed soustředí na sebe a uvědomuje si, že je bezmocný. Pak se soustředí na sebe ve vztahu k vyšší moci a na konec ve vztahu k druhým.

Metoda dvanácti kroků se používá jako základ svépomocných programů. Především anonymních alkoholiků, ale i jiných, jako jsou anonymní přejídači či anonymní hráči.

První tři kroky se věnují přijetím vlastní bezmocnosti. Jsou vyjádřeny následujícím způsobem: „*Připustili jsme, že jsme byli vůči alkoholu bezmocní – a že jsme svůj život nezvládli*“ (1). „*Uvěřili jsme, že síla mocnější než my nás může uzdravit*“ (2). „*Rozhodli jsme se podřídit svou vůli a svoje životy Bohu, tak jak jej chápeme*“ (3).

Další čtyři kroky se zaměřují na přijetí lidské nedokonalosti. Ty jsou formulované takto: „*Odvážně jsme prozkoumali stav své morálky a sestavili její inventář*“ (4). „*Přiznali jsme Bohu, sobě a ostatním lidem skutečnou podstatu svých špatností*“ (5). „*Odhodlali jsme se požádat Boha, aby nám odpustil všechny nalezené vady charakteru*“ (6). „*Pokorně jsme ho požádali, aby nás zbavil našich nedostatků*“ (7).

Osmý až desátý krok mluví o chybách, které jsme udělali ve vztahu k druhým lidem a o jejich nápravě: „*Udělalí jsme si seznam všech lidí, kterým jsme ublížili, a chceme to napravit*“ (8). „*Nappravili jsme to všude tam, kde to bylo možné, až na případy, kdy by to někomu ublížilo*“ (9). „*Pokračovali jsme ve své inventuře, a když jsme chybovali, bez váhání jsme to připustili*“ (10).

Poslední dva kroky jsou zaměřeny na prohloubení vztahu člověka k Bohu a přenesení jeho poselství na ostatní lidi, kteří se účastní programu. Jsou vyjádřeny takto: „*Pomocí modlitby a meditace se snažíme o zlepšení svého vědomého spojení s Bohem, tak jak jej chápeme, a modlíme se za to, abychom poznali, co s námi zamýšlí, a abychom to unesli*“ (11). „*Poté, co jsme se díky těmto krokům duchovně probudili, jsme se pokusili přinést toto*

poselství jiným alkoholikům a uplatňovat tyto principy ve všech svých záležitostech“ (12).

Terapeutka Dianne Doyle Pita uvádí jednotlivé kroky do praxe, o čemž píše ve své knize *Nezdravá závislost*. Smyslem prvního kroku je připuštění vlastní bezmocnosti. V rámci něho žádá pacienta, aby sestavil seznam situací, ve kterých ztrácí kontrolu nad pitím či braním drog. Pak pacient napíše, jak jeho závislost poškozují vztah k blízkým lidem.

Tato cvičení má kognitivní i vztahové aspekty. Pacient se mohl domnívat, že má nad svým chováním kontrolu a ona cvičení mu může pomoci tento názor změnit. Uzná, že se neovládl a prohrál. Ztratil nejen své blízké a peníze, ale i sám sebe.

Důležitý je rovněž vztah k terapeutovi, k člověku, ke kterému si přišel pro pomoc. Důležitým krokem je umět o pomoc požádat. Člověk ví, že na svůj problém není sám. Důvěřuje někomu, kdo ho povede správným směrem. Terapeut se snaží dávat pacientovi najevo, že s ním cítí a jeho bolest bere vážně. Zprostředkovává mu pocit bezpodmínečného přijetí.

Základním krokem k vyléčení je si uvědomit, že je zranitelný a potřebuje pomoc. Že ztrácí kontrolu nad návykovou látkou. Člověk musí věřit, že je sám vůči droze bezmocný.

Podle zkušeností D. D. Pita, jen málo pacientů odmítne pokusit se požádat o pomoc vyšší moc. Často v ni pak skutečně začnou věřit.

V rámci druhého kroku by si měl pacient uvědomit, že nejsou schopni změnit cokoli na světě. Nemohou ovládat vesmír, ani své chování, nad kterým ztratili kontrolu. Spirituální aspekt dodává, že je zde něco vyššího než člověk, co dané věci řídí. Něco či někdo, kdo člověka povede, protože ví, co je pro něho dobré.

Obsahem třetího kroku je podřídit vůli člověka vyšší moci. D, D. Pita však zjišťuje, že mnozí pacienti tvrdí, že svou vůli odevzdávají, ale když pak

jdou věci mimo jejich plán, berou vše zpět. To znamená, že se jí nikdy ani nezřekli.

Heslo tohoto kroku zní: „*Vše se děje z nějakého důvodu.*“ Znamená to, že je zde vyšší moc, která ví, co je pro nás dobré, i když my to můžeme na začátku vidět jinak.

Další čtyři kroky se zaměřují na lidskou nedokonalost, a že lidé jsou chybujícími bytostmi. Chybovat je lidské a nečiní to z nás špatné lidi. V těchto krocích je podstatné překonat perfekcionismus a přenechat to Bohu.

Osmí a devátý krok v sobě zahrnuje i druhé lidi. Léčený člověk vyznává, že druhému ublížil a že je mu to upřímně líto.

Slyšela jsem již mnoho případů, kdy člověk závislí na návykové látce poznal onu bezpodmínečnou Boží lásku, která je uzdravila. Myslím, že poznání Krista je nejlepším lékem a cestou vedoucí k uzdravení. Proto mi přijde dobré o této metodě vědět a pokusit se o její aplikaci do praxe při práci s lidmi se závislostí.

Závěr

V má bakalářské práci jsem se věnovala významu pojmu metanoiý neboli obrácení. Ony nabyté poznatky jsem posléze dala do souvislosti se sociální a pastorační prací a ukázala, v jakých oblastech lze najít shodná místa, čímž jsem rovněž chtěla dokázat, že obsah tohoto pojmu má význam pro obě oblasti.

Cílem mé práce bylo popsat proces obrácení a dát ho do kontextu se sociální a pastorační praxí, respektive jejich vybraných oblastí. Pro dosažení takto vytyčeného cíle jsem postupovala následujícím způsobem.

Nejdříve jsem se věnovala metanoie jako obecnému pojmu. Poznat, co tento pojem vlastně znamená, nám pomohlo několik autorů. Obecně ho však lze definovat jako *„rozhodnutí pro radikální změnu života, která se týká celé osobnosti člověka a vede ho k proměně, skrze níž se šíří proces spásy.“* Je to osobní odpověď na Boží volání.

Obrácení znamená skutečně Ježíše následovat. V první části mé práce jsem mluvila o tom, co znamená doopravdy ho následovat. Učedníci všeho nechali a šli za ním. Když se však pozorněji podíváme na některá biblická svědectví, poznáme, že mu vlastně skutečně nedůvěřovali. Zůstali se svými vlastními představami, jak by věci měly vypadat. Také my jsme na začátku tak moc uchváčeny Ježíšem, že jsme schopni jít za ním kamkoliv. To však nestačí. Je nezbytné se každý den utvrzovat v tom, že to je ta cesta, kterou chceme jít a že plně Ježíši důvěřujeme. Měli bychom se vzdát našich přílišných představ, které se snaží Ježíše někam směřovat. On je tím, kdo směřuje nás, ne my jeho.

Ve druhé části mé práce jsem uvedla několik příběhů ze Starého i Nového zákona. Vybrané příběhy spojuje společná zkušenost s Božím

oslovením a povoláním, na kterých jsou dobře patrné aspekty obrácení a jeho proces. Na příbězích se dá nejlépe tento proces zachytit a vystihnout podstatu obrácení. Vždyť každý člověk, který si již obrácením prošel, podává tuto zkušenost jako svůj životní příběh.

Uvedené příběhy nám ukázaly následující důležité aspekty. Vše začíná Božím oslovením. On každého oslovuje individuálně a osobně. Ono oslovení předpokládá naši odpověď. Ta je výrazem našeho vlastního rozhodnutí. Toto rozhodnutí sebou přináší změny a ochotu vzdát se své minulosti. Člověk se začne vidět takový, jaký doopravdy je, v pravdě. Měla by přijít radost z tohoto nového života, která je předpokladem pro to, abychom onu radost pramenící z naší víry, šířili dál.

V předposlední části jsem se věnovala významu metanoiy pro pastorační praxi. Nejdříve jsem vymezila pojem pastorační, poté zmínila tři úkoly původně určené kněžím, které vychází z Ježíšových slov, v nichž můžeme nalézt rovněž některé aspekty obrácení. Mluvila jsem o tom, že dříve byl kněz považován za jediného pokračovatele činnosti Ježíše Krista a ostatní křesťané byli jen objektem jeho působení. Z jeho křesťanské služby plynuly tři úkoly: **prorocký** (získávat učedníky) - zde můžeme vidět aspekt hlásání, **kněžský** (křtít učedníky) – křest, jako vstupní brána pro život v Kristu a **královský** (zachovávat Ježíšovu nauku) – praktický život. Později se ukázalo, že každý křesťan má jednat podle vzoru Ježíše Krista, proto už není jen objektem, ale stává se také subjektem podílejícím se rovněž na praxi církve.

Mluvila jsem o jednotlivých prvcích, které by každá církev měla obsahovat. Když se mluví o obrácení, nemyslí se tím jen změna jednotlivce, ale souvisí s tím i změna společnosti či církve. Tyto prvky onu změnu zaručují, proto lze říci, že jde také o prvky metanoiy.

Se slovem obrácení se na mnoha místech v Bibli pojí křest. Ve skutečích se například píše: „*Obrátte se a každý z vás ať přijme křest ve jménu*

Ježíše Krista na odpuštění svých hříchů, a dostanete dar Ducha svatého“ (Sk 2, 38). Proto zde byla vyzdvihena důležitost křtu, i když, jak už jsem na začátku mé práce zmiňovala, křtem by to končit nemělo.

Svátost smíření je jeden ze způsobů, jak obnovit naše rozhodnutí Krista následovat. Jde o veřejnou formu našeho obrácení. Ke svátosti smíření bychom měli přistupovat s opravdovou lítostí. Na dvou biblických postavách jsem ukázala, jakými různými způsoby si lze s lítostí poradit.

Jidáš i Petr se provinili vůči Ježíši. Jidáš neumožnila jeho pýcha se před Bohem sklonit a poprosit ho o odpuštění. Propadá zoufalství, které neustojí. Jeho provinění ho vede ke smrti. U Petra tomu bylo jinak. Nenechal se zoufalstvím pohltit, ale šel a klekl si před Hospodina a upřímně mu svůj hřích vyznal. Petra jeho provinění nedovedlo ke smrti, ale k ještě větší oddanosti Bohu.

Duchovní doprovázení je rovněž jedna z forem, která může člověku pomoci v jeho duchovním životě a může dávat impulzy pro jeho stále živý vztah s Bohem.

Zmiňovala jsem čtyři možné cesty náboženské víry podle psychologického typu člověka (Jung). Tyto čtyři cesty jsem ukázala na čtyřech biblických postavách: Marie Magdalská, která přichází k Bohu pomocí pocitů a emocí, Apoštol Tomáš, ten skrze myšlení, protože věci hodnotí z hlediska poznatků a pravdivosti, hlouček apoštolů skrze vnímání, ti si pamatují některé historické události, ale už bez souvislostí a konečně apoštol Jan přichází ke Kristu skrze intuici. Historické události dává do souvislostí se zážitky s Ježíšem Kristem.

Každý z nás je však jiný a každý se může dostat k Bohu jinou cestou. Není důležité jak, ale důležitý je cíl cesty, na jejímž konci stojí Pán Ježíš.

V závěru oné kapitoly, která se zabývala pastorační oblastí, jsem poukázala na důležitost znalosti metanoie u pastoračního pracovníka, protože

on je tím, kdo by se měl snažit zajistit, aby lidé, stále obnovovali svůj vztah s Bohem.

Konečně v poslední části jsem se zabývala významem metanoií pro sociální práci. V této části jsem nejdříve vymezila pojem sociální práce, ze kterého jsme si určili východiska metanoií pro sociální práci. Došli jsme k tomu, že hlavními společnými znaky je nový způsob života, ze kterého plynou všechny ostatní aspekty, navrácení se k sobě samému s vědomím vlastní hodnoty, osvobození, které metanoia vnímá jako svobodu od hříchu a sociální práce jako osvobození z klientova tíživé situace, dále vyjití ze svého současného stavu, odstraňování bariér v mezilidských vztazích a konečně se u obou objevuje solidarita.

Potom jsem mluvila o lásce k druhým, protože postoj lásky je v sociální práci důležitý a také každý obrácený člověk by ji měl projevat.

Připomněla jsem, že je důležité usilovat o změnu struktur a že je to významné pro metanoií a pro sociální práci. Obrácení není jen věcí individuální, ale také společenskou, proto je důležité se zasazovat o změnu společnosti. Někdy se mluví o tzv. strukturální vině. Ony struktury jsou někdy právě těmi, které porušují lidská práva, proto je zapotřebí to změnit. V kodexu sociálních pracovníků se píše, že sociální pracovník by se měl zasazovat o zlepšení sociálních podmínek a sociální spravedlnosti tím, že podněcuje změny v zákonech, politice státu i v politice mezinárodní.

V závěru jsem představila jednu z metod pro léčbu lidí se závislostí, která v sobě zahrnuje právě ten duchovní aspekt a její jednotlivé kroky nám mohou připomenout proces metanoií.

Touto prací jsem chtěla poukázat na důležitost významu metanoií pro obě již zmíněné oblasti, o kterém by měli jak pastorační tak sociální pracovníci mít povědomí. Za tímto slovem metanoia neboli obrácení se toho skrývá víc,

než mnozí tušili. Moc bych si přála, aby každý mohl poznat skutečnou hloubku onoho výrazu.

Seznam literatury

AUGUSTYN, Józef [z polského originálu přel. Marie BENEŠOVÁ]. *Jak se zpovídat: úvod do svátosti smíření*. Vyd. 2. Olomouc: Velehrad, 1996, 46 s. ISBN 80-853-1957-8.

Bible: písmo svaté Starého i Nového zákona, český ekumenický překlad. 10. vyd. (8. přepracované). Praha: Česká biblická společnost, 1995. 863+247 s. ISBN 80-85810-07-7.

BUOB, Hans [z německého originálu přel. Pavla Mazalová a Petr HRUŠKA], Předml. k čes. vyd. Aleš OPATRŇY a Graf. úprava Pavel BOSÁK. *Růst v modlitbě; Cesta obrácení: Přednášky*. 1. vyd. Praha: Portál, 1993, 115 s. ISBN 80-852-8252-6.

CALDÉLARI, Henri. [z francouzského originálu přel. Jan JONEŠ] *Odpuštění, pramen života: proč a jak se zpovídat?* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, 55 s. ISBN 80-719-2308-7.

DONGHI, Antonio [z italského originálu přel. Jiří PLHOŇ]. *Hle, všechno tvořím nové: pastorece pokání a obrácení*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 133 s. ISBN 80-719-2574-8.

HANUŠ, Jiří a VYBÍRAL Jan. *Příběhy povolání a obrácení v biblických textech*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, 135 s. ISBN 978-80-7325-177-2.

JACOBI, Jolande [přeložili Ludmila Menšíková, Jiří Kocourek]. *Psychologie C. G. Junga*. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 1992, 79 s. ISBN neuvedeno

KLIESCH, Klaus [z německého originálu přel. Jana Veselá] *Skutky apoštolů*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 148 s. Malý stuttgartský komentář, 5. ISBN 80-719-2287-0.

MARTINEK, Michael. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. 2. Vyd. Praha: Jabok, 2010, 176 s. ISBN 978-80-904137-6-4

MILFAIT, René. *Lidská práva na rozhraní sociální práce a teologickoetických aspektů*. Studijní materiály, Jabok, PSP ETF

MILFAIT, René. *Chceš být zdravý? Vybrané biblické obrazy a znamení pro porozumění člověku a jeho určení*. Praha: Sít', 2005, 35 s.

MILFAIT, René. *Spiritualita (Abraham)*. Studijní materiály, Jabok, PSP ETF

MILFAIT, René. *Spiritualita (Uzdravení posedlého z Gerasy)*. Studijní materiály, Jabok, PSP ETF

MILFAIT, René. *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*. 1. vyd. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa, 2012, 539 s. ISBN 978-80-86057-78-1

NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. Praha: Kalich, 1992, xii, 769 s. ISBN 80-900-8811-2.

Obřady pokání. Praha: Česká liturgická komise, 1982.

PESCH, Otto Hermann. [z německého originálu přel. Věra Měšťanová] *Základní otázky katolické víry*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 1997, 174 s. Dialog (Vyšehrad), sv. 8. ISBN 80-702-1206-3.

PITA, Dianne Doyle. *Nezdravá závislost: náměty pro pastorači*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000, 135 s. Pomoc v životě. ISBN 80-719-2377-X

PORSCH, Felix. [z německého originálu přel. Jana Veselá] *Evangelium sv. Jana*. Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, 215 s. Malý stuttgartský komentář, 4. ISBN 80-719-2262-5.

REMEŠ, Prokop a Alena HALAMOVÁ. *Nahá žena na střeše: psychoterapeutické aspekty biblických příběhů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 197 s. ISBN 80-717-8921-6.

WILLIAM A. BARRY, William A. William J [z anglického originálu přel. Tomáš CHUDÝ]. *Praxe duchovního doprovázení*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, 223 s. ISBN 978-807-1952-176.

Internetové zdroje

Benedikt XVI. *Obrácení svatého Pavla*. [online]. [cit. 2013-08-03]. Dostupné z: <http://www.pastorace.cz/Clanky/Obraceni-svateho-Pavla-Benedikt-XVI.html>
Převzato z knihy Benedikta XVI: *Apoštol Ježíše Krista. Promluvy o svatém Pavlovy*. Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství.

Obrácení – vyvolení: Pavlovo obrácení. [cit. 2013-08-03]. Dostupné z [ktf.cuni.cz/~ryskova/Obrácení.doc](http://ktf.cuni.cz/~ryskova/Obraceni.doc)

Etický kodex společnosti sociálních pracovníků ČR. Etický kodex byl schválen plénem Společnosti sociálních pracovníků 19. 5. 2006 a nabývá účinnosti od 20. 5. 2006. [cit. 2013-20-05]. Dostupné z http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/eticky_kodex_sspr.pdf